

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes száma ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek
s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Egyházi adókulcs-tervezet.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület nagyérdemű püspöke főtiszt. Antal Gábor ur „egyházi adókulcs“ tervezetét közöl egyházkerülete lelkészi hivatalaival, felhíván a lelkészeket, hogy ezen adókulcs alapján készítsenek újévre egy próbaköltségvetést, hogy a tervezett adókulcs célszerűsége s minden egyházközség adózási viszonyaira alkalmazhatósága megítélhető legyen. Szerkesztőségünkhez is elküldetvén főtiszt. püspök ur tervezete: készséggel közöljük azt, megtévén egyszersmind arra szerény észrevételeinket.

Személyi, s az állami adó alapra fektetett osztályozási adókulcsot állapít meg a tervezet és pedig következőleg:

„A személyi egyházi adó minden 20 évet betöltött munkaképes férfi és nő egyháztagra egyenlő összegben vettetnék ki, tekintet nélkül arra, hogy önálló-e, vagy családtag-e, maga fizeti-e az adót, vagy fizeti helyette a családfő, bir-e vagyonnal vagy nem bir, ha csak az egyházközség területén tartózkodik és nincsen tényleges katonai szolgálatban. A személyi egyházi adó maximális összege lenne egy személy után 2 korona, a mely összegnél jelenleg a legszegényebb napszámosok is többet fizetnek legtöbb egyházközségünkben.

A vagyoni adóra nézve az összes állami adó alapján történő osztályba sorozás útján a következő maximális adókulcsot tartom próbakép alkalmazandónak:

I. o.	1 k.-tól	5 k.-ig áll. adót fizetnek egyh. adóba	2 k.-át
II.	5	10	4
III.	10	20	7
IV.	20	30	0
V.	30	50	14
VI.	50	75	18
VII.	75	100	22
VIII.	100	150	28
IX.	150	200	34
X.	200	300	40
XI.	300	500	50
XII.	500	750	70

XIII. o.	750 k.-tól	1000 k.-ig áll. adót fizetnek egyh. adóba	100 k.-át
XIV.	1000	1500	140
XV.	1500	2000	180
XVI.	2000 kor. felül	„ „ „ „	200

Elismeréssel adózom főtiszt. püspök urnak, hogy belátván egyházi adózási viszonyaink rendezésének halaszthatatlan sürgős voltát: a kezdeményezés terére lépett s tervezetének nyilvánosságra hozatalával alkalmat nyújtott annak tárgyilagos megbíráására.

Általánosságban bátor vagyok megjegyezni, hogy a tervezet mindkétnemű adófizetésre nézve tulmagas mértéket kíván életbe léptetni, mintha azon intentio vezérelte volna a tervezőt, hogy lehetőleg minden egyház képes legyen szükségletét saját erejéből fedezni az új adókulcs alapján, s minél kevesebb egyház legyen kénytelen igénybe venni az 1848: XX. t.-cikk értelmében adandó állami dotatiót. „A személyi egyházi adó minden 20 évet betöltött munkaképes férfi és nő egyháztagra egyenlő összegben vettetnék ki, tekintet nélkül arra, hogy önálló-e, vagy családtag-e, maga fizeti-e az adót, vagy helyette a családfő, bir-e vagyonnal vagy nem bir.“ „A személyi egyházi adó maximalis összege lenne egy személy után 2 korona.“ Tehát a férj és feleség külön 2—2 koronát, s ha például 2 tagja volna még a szegény családnak olyan, ki a 20 évet elérte, ezek is külön-külön 2—2 korona személyi adóval lennének megterhelve. Ez túl magas személyi adó volna, főleg ha meggondoljuk, hogy ehhez még vagyoni adó, esetleg termény egyházi adó is járulhat, mit a tervezet is megengedhetőknek vél. A tervezet ezen kifejezése „*tekintet nélkül, hogy családtag-e*“ azt látszik jelenteni, hogy még a 20 évet betöltött férfi és nő cselédek is személyi egyházi adófizetésre lennének kötelezve a családfő fizetvén érettök a 2—2 korona adót.

A tervezet ily alakjában — csekély nézetem szerint — nem fogadható el. Felette nagy

terhet róna a családokra, e mellett nem is méltányos.

Hiszen az állam már a 16 évet betöltött családtag és cseléd után állami adót vet ki, s az állami adóalapra fektetett osztályozási adónál már alkalmunk van az ilyen munkaképes egyháztagnak közvetve adót vetni: miért terhelnek tehát őket kétszeresen? ez nemcsak, hogy méltányos nem volna, de a szoros igazsággal sem egyezik meg.

Hogy mily épületes dolog volna a személyi 2—2 korona egyházi adó kivétele: egy példával kívánom illusztrálni. Ismertem egy jó református családot, hol 6 leány és két fiu gyermek volt életben a szülők védszárnyai alatt. Ez utóbbiak voltak a fiatalabbak. A 6 leány közül 5 érte meg hajadon fejjel a 20 évet. A tervezet szerint az 5 hajadonra 10 korona személyi adót kellene fizetni; ugy de az állami adó kivételénél a 16 éven felüli 8 gyermekre már kivettett a kereseti adó, egyházunk által pedig az összes állami adó után 10% pénz egyházi adó, ezenkívül mintegy 25% értéknek megfelelő termény adó. Egyes népes családnak személyes adóval leendő ily nagy mérvű megsarcoltatása nem idegeníti-e el az egyháztól a legbuzgóbb családot is. Isten óvja a lelkészt az egyházi adónak ily kellemetlen kivételei módjától.

Részemről elegendőnek tartanám, ha családadó címen 2 korona adó vettetnék mindegyik

családra; a 2 korona családadó kivettethetnék még a szülőkkel egy háztartásban élő házas fiura vagy vőre; de a család nőllen és hajadon tagjaira teljességgel nem; ez utóbbiakra 24 évök betöltése után csak azon esetben, ha külön háztartásban élnek, s személykereseti vagy esetleg ingatlanaiuk után esedékes adókat külön fizetik.

Az összes állami adó alapján történő osztályba sorozás útján tervezett adókulcsot sem tartom szerencsés kezdeményezésnek, mivel aránytalanul magasabb % terhet ró a szegényebb néposztályra s e mellett ezen adókulcsnak alkalmazása rendkívül sok felszólamlásra s békétlenségre nyújt alkalmat.

Hogy egy pillanatra szembetünövé legyen az egyes osztályokra kivettett adóösszeg aránytalansága: százalékban kívánom kimutatni az osztályozási adókulcsot:

I. o.	1 k.-tól	5 k.-ig áll. adót fiz. egyh. adóba	40—200%-t	fizetnek
II.	5	10	"	"
III.	10	20	"	"
IV.	20	30	"	"
V.	30	50	"	"
VI.	50	75	"	"
VII.	75	100	"	"
VIII.	100	150	"	"
IX.	150	200	"	"
X.	200	300	"	"
XI.	300	500	"	"
XII.	500	750	"	"
XIII.	750	1000	"	"
XIV.	1000	1500	"	"
XV.	1500	2000	"	"

Semmivel sem indokolható, sőt a vallásos-

TÁRCA.

Egyháztörténeti adatok.

Közlő: Földváry László.

XV.

Species Facti.

Debrecenben mióta külső és belső templomok és Predikátorok vagynak, a keresztelés, esketés és temetés iránt, soha eddig felbe nem szakasztott, nemcsak, de szorosán observáltatott usus e volt, hogy a *kerítésen* belől lakók a nevezett actiók feől és azok iránt a belső tanítókat, a kik pedig kívül laknak az Ispotálybeli keressék meg; és a tanítók közül a kik fungálnak, a jövedelmecskét is azok vegyék.

E történék Anno 1754. die 9. szemptembris, hogy én kimenvén a városról, talállok keresztatyát és anyákat bábával együtt, kik ezen utcáról — a melyen lakom — indultak keresztelendő gyermekecskével az Ispotályba. Megszólítom: miért cselekeszik ezt? hisz a rend és a jus ellen vagyon. Intem is hogy vissza vigyék a gyermeket és belső predikátor által kereszteltessék meg. Megcselekedtek. Én minekutanna megfordulásomnak véget értem, visszatérek, és a gyermekecskét ugyan hozzáam hoztak és én magam azt megkereszteltem.

Hirével esett ez az akkori ispotálybeli predikátor-

nak. Tiszt. Körösi Mihály urnak, mikor, mikor nem? nem tudom, hanem ő kegyelme mindaddig varakozott, míg én novemberben azon esztendőben visitatióra indultam. Választatott vala ő kegyelme eodem Anno Tractus Notariusának, mely alkalmatossággal egy a Venerabilis Tractus Assessorai közül, Tiszt. Bökényi András uram ezt mondá: „már ezután Notárius urammal járjon kegyelmed visitálni“. Kinek feleltem: „miért nem urgeálta ezt kegyelmed b. e. Tiszt. Szódi István uram idejében? Ő kegyelme mellett b. e. Tiszt. Komáromi Mihály uram 7 esztendőig, én 6-ig voltam Notárius, de soha ő kegyelme bennünket visitatióra nem vitt; nem vitt pedig azért, mert úgy ítélte hogy ily nagy eklésiát két predikátornak egyszersmind oly hosszas ideig, mint a visitatió szokott tartani, nem lehet elhagyni.

Az említett interlocutiót Tiszt. Körösi Mihály uram kétségkívül elméjén tartán, minekutanna visitatióra mentem és ő kegyelmét a mondott okra nézve el nem vittem, a nevezett casust előhozván hosszú és nagy memoriálist adott be a Tettes. Ns. Tanácsnak, melyben az én belső predikátorok jussa szerint lett cselekedeteimet kárhozthatni, a maga jussát pedig a stoláris actiók eránt azok körül is, kik a kerítésen belől laknak, állítani igyekezett.

Communicálta velünk a Tettes. Ns. Tanács az ő kegyelme memoriálist. Mi arra publico interioris Mi-

* A „Species Facti“ írója Vecsei János 1754-ben tétetett a debreceni egyházmegye esperesévé.

ságra, az egyház iránti buzgóság fejlesztésére veszélyes ily aránytalan megterhelése a szegénysorsu egyháztagnak.

Napjainkban mind nagyobb tért hódít azon eszme, hogy az állami adó progressiv módon vettessék ki, a vagyonosabb osztályra magasabb százalékban, ime az egyházi adókulcs megállapításánál éppen ellenkezőleg kívánja alkalmazni a tervezet a progressiv elvet. A nagyon szegény néposztály keservesen vonja meg magát az azt a néhány koronát, mit az az egyház és iskola fentartására fizetni kénytelen évenként, míg a vagyonosabb könnyen nélkülözheti az általa fizetni tartozott összeget.

Az osztályozási adókulcs alkalmazása sok versengésre nyújt alkalmat; ugyanis az adófizetőknek szokása a hozzájuk hasonló vagyoni állású egyének egyházi adójával mérni össze adótartozásukat, s mivel az egyes osztályok végösszegét néhány fillérrel felülmuló állami adóösszeg már felsőbb osztályba sorozza az illetőt és így 2—3—4—6—10 koronával több egyházi adó terhet von az illetőre: az ilyen módon megterhelt egyháztagnak nem képes megnyugtanni a lelkész, hanem zúgolódik, s igazságtalannak mondja az adókulcsot.

A tervező főtit. püspök ur bevezető sorai-
ban elismeri, „hogy a jövedelem nagyságát ha-
bár nem kétségtelen pontossággal, de mégis meg-
közelítő biztossággal, az egyháztagra kivetett ösz-

szes állami adó mutatja:“ a vagyoni egyházi adó kivetésénél is egyedüli biztos alap az összes állami adó után egyenlő %-ban kivetett összeg. Az egyházi adó egyenlő százalékban leendő kivetését tartom én igazságosnak a maximális összegnek meghatározása mellett, s a tervezetben foglalt 200 korona maximumot részemről is elegendőnek tartom.*

A tervezett adókulcsra vonatkozó észrevételeim felemlítése után bátor vagyok pozitív javaslatot is tenni az általam célszerűnek ismert egyházi adó kivetési kulcsra vonatkozólag.

Előre bocsátom, hogy az egyházi adóügy rendezésével szoros kapcsolatban állónak tartom az egyházi tisztviselők fizetésének rendezését, s a rendezés alatt első sorban a fizetések fixrozását, ugyszintén a naturálék és szolgáltatások lehetőleg pénzértékre való változtatását értem. A fizetések fixrozása, s a szolgáltatások pénzértékre változtatása nélkül megnyugvást keltő adókulcsot semmiféle Hatóság sem képes összeállítani. A fizetés fixrozása a nagy egyházakban rég érvényben van, a kongruás lelkészi állomásoknál az utóbbi években nyert megoldást; ezenkívül azonban százakra megy azon lelkészi hivatalok száma, hol a tisztviselői fizetések — és pedig többnyire naturálék — személyenként vetetnek ki az egyháztagnokra. Ezt az ósdi szokást,

* Mi nem! Mi ellene vagyunk minden maximum megállapításnak. Szerk.

nisterii, és én meo privato nomine feleltünk. De a Tettes Ns. Tanács feleletünket ő kegyelmével nem közölte. Mellyen nagy nyughatatlanságba esvén és úgy gondolkozván, mintha mi miattunk suppressáltatott volna memoriálissa: újra veszi a dolgot és más irást küld a Tettes Ns. Tanácshoz, melyben mind a Ns. Tanácsot, mind kivált képpen minket újra mocskol és szidalmaz. Nevezetesen felőlünk így ír: „*Hogy Tiszt. uraim nekem nem akarnak felelni, oka az, hogy nem ratiókkal és legitime, hanem violentiával akarnak convinkálni és convintáltatni, a mely ha úgy lenne, hasonló lenne a processus ahhoz, a mi említettik Jerem 18, 18. Vagy az, hogy a nemine data imaginaria auctoritással akarnak ő kegyelmek élni, a minemü auctoritástól én ebben a dologban éppen meg nem rettenek, és azt nem is aestimálok, más is peddig hogy aestimalja, éppen nem tartozik vele. En rajtam Tiszt. uramék privata vindictát tettek, midőn innmár a szegény bábákat háromszor vagy négy-szer is maguk eleibe gyűjtötték, és ott a megszkott invalidum fulmennel fenyegették, rettegették, és tőlem egészen el is rettentették.*“ Ezen memoriálissa is kezünkbe jött s még sincs válasza, mivel a Tettes Magistratus k? nem küldötte a mi feleletünket.

Azért in mense Majo Anni 1755. harmadik levelet küld a Ns. Tanácshoz, melyben declarálja magát, hogy mivel kéréseire semmi választ nem vett, die 1ma. Junii elbucszuk és ispotálybeli statioját odahagyja.

Kér bennünket a Ns. Tanács, hogy engednénk

valamit a keresztelei pronventusból ő kegyelmének. Mi accedáltunk, ámbátor nem kellett volna accedálnunk, nem is lehetett volna igazság szerint. Mert midőn a debreceni predikátorok sallariuma reducáltatott, az ispotálybeli neveltetett 100 fokkal, egyedül azért, hogy a stolaris proventusbeli defectussa compensáltassék: de mi ezt elebb éppen nem értettük, hanem minekutánna cedáltunk. Accedáltunk annakokáért a Ns. Tanács kérésére hac conditione, ha ő kegyelme sok szidalmazási és mocskolódásairól megkövet illendőképén bennünket. Magához hivatja ő kegyelmét Tettes Domonkos Márton ur, és a conditionata cessiót jelenti, commendálja is a deprecatiót. De semmire az ur ő kegyelme kérésére nem hajol, magát declarálván hogy minket semmiképpen meg nem követ, mert valamelyeket mondott és irt, azok mind igazak. Mindazáltal ugyan csak idővel hozzám egy cédulát küld, melyben így ír: „*az én memoriálissaim innocuus terminusokból állottanak az én értelmem szerint, de azok iránt nem az én, hanem mások magyarázatja áll meg. Ha azért kegyelmedet valamiben offendáltam, követem: nem tartozom pedig több Tiszt. uramékat követni, hanem inkább ő kegyelmek engemet.*“ Említi itt is hogy az ispotálybeli functioját oda akarja hagyni.

Ezen cédulájára ezt írom: „*hogy hogy mondhatja azt, hogy innocuus terminusokból állottak memoriálissai. Láttuk mi azt is, a melyben a mi imaginált auctoritásunkat, a bábák méltatlan vexáját (ezek pedig mind*

mely mellett a hivatalnoki fizetés részben csak papíron van meg, s rendkívül nehézséggel és hiányosan szedhető be — tovább tünni nem lehet; ez a legnagyobb akadálya nézetem szerint az egyetemes s minden egyházra kötelező adókulcs megállapításának.

E mellett még erkölcsileg is lealázó a lelkészekre nézve, hogy fizetésök a gyűlöletes „papber” címén vettessék ki az egyes egyháztagokra. Hiszen ma már az új mezőrendőri törvény értelmében a mezőkerülők s minden néven nevezendő mezei pásztorok fizetése is készpénzben állapíttatik meg; pontos beszédése pedig a községi előljárással köteleességévé tétetik; tehát csupán a lelkipásztorok lennének jövőben is — egyetemes egyházunk szegényére — a személyenként kirovott s különféle termények, s szolgálmányokból álló bizonytalan értékű fizetésre utalva. A rendezés nagy munkája elől — nézetem szerint — a Konvent illetve országos Zsinat ki nem térhet.

Az egyházi hivatalnokok fizetésének rendezése után könnyebb leendő aztán egy egyetemes egyházi adókulcsot kötelezővé tenni, melynek alapján mindegyik egyházközség berendezheti a maga háztartását.

Mint fentebb is említém kétféle adónem megállapítása felel meg leginkább a közkívánalomnak, ezt tartom célszerűnek részemről is u. m. *családi és birtok-aránylagos adó*. A csa-

ládi adó minden egyes családra 2 korona összegben lenne megállapítható, tekintet nélkül a család nőtlen vagy hajadon tagjainak számára. A birtok-aránylagos egyházi adót pedig minden egyháztagnak az összes állami adója után aránylagosan kivett 20% képeznék, ezen maximális % összegben a termény és szolgálmányok értéke is befoglaltatván. A legmagasabb évi egyházi adó egy családra 200 koronánál magasabb nem lehet. Ezen kétféle adókulcs alkalmazása mellett vélném az egyes egyházak mindennemű közszükségleteinek fedezésére az egyháztagoktól követelhető fedezetet megtalálhatni.

A rendkívüli p. u. építési szükségletek fedezetének előállítására természetesen meghagyatnék az egyházaknak autonóm intézkedési joga az egyházi törvény keretében.

Jól tudom, hogy az általam javasolt adókulcs alapján sok egyházban nem biztosítható a kellő fedezet, de mivel az egyháztagok évi terhet magosabbra emelni méltányosnak nem tartom: az ily módon biztos fedezetet nem nyert évi szükséglet fedezésére az 1848. évi XX. t.-cikk szellemében kérendő állandó állami dotatio igénybevételét tartom szükséges követelménynek.

Az egyházi hivatalnokok fizetésének rendezése, egyetemes egyházi adókulcs megállapítása, s ennek alapján az egyes egyháztagok ma-

calumniák) emlegeti. Azt is irtam csodálkozom rajta hogy contra datam fidem ministeriumát félbeszakasztani, ispotálybeli functióját ex mera passione időközben oda akarja hagyni. Ezen cédulámra szörnyű replicát ír, melyben nem átalotta mondani, hogy *ni fosztjuk meg erőszakkal a ministeriumtól, humana auctoritate*.

His tamen non obstantibus ugyancsak arra mentünk hogy a követésen kívül, melyet látni való mint vitt véghez cédulájában, több conditiók alatt ő kegyelmének a keresztelésből engedünk. Legelőször is azt kívánván, hogy a megkereszteltett gyermekeknek s azok szüleiknek neveit, az utcát is melyből valók, feljegyezvén, írásban minden szombatunkint hozzánk beküldje. De ezen conditiót a superintendenciális revisióig (melyről oda alább) contemnata, ezt mondván és irván: *„senki más eleibe olyan conditiót nem írhat, melyet az nem akar acceptálni”*.

Ezt is kívántuk, hogy csak a rendes hallgatóinak gyermekeiket keresztelje. Ezen conditionata cessionkat vévén, die 1ma. Junii 1755 predikáltott, de nem bucsuzó predikátiót, a mint feljebb írta vala, hanem triumphalist, melyben a többek között így szóllott:

„Az istennek második udvara az eklézsia, melyben ministerei a Tanítók, ezek mind egyenlők egymás között, az első közülök olyan mint az utolsó s az utolsó mint az első. Ha az elsőnek vagyon tudománya, azzal magát el ne hidgye, mert vagyon az utánnavalónak is, még nagyobb is ő nála,

melyért az első tartozik az utánnavalót becsülni”. Utánna teszi ezeknek: *„Eltéveldtenek a kik azt itélik, hogy én városbeli gyermekeket nem keresztelhetek, hozzátok és én kereszteltem”* stb.

Ezeket a tanács megígérvén, kiúzen Ő kegyelmére, hogy a mint írásában bucsuzott és menni akart, az ispotályból menjen, mert tovább éppen nem szenvedik, látván, hogy soha miatta a Collegatus békességben nem maradhat. Felel: *„Eszteendő végéig nem megyek mert már erre az eszteendőre kétszer marasztattam. A mi cessionkat t. i. magyarázta újabb maradásra. Azonban bemegyem Tiszt. Superintendens urhoz, informatiót teszen és onnét kommissiót hoz hogy caussája Superintendentialiter revideáltassék.*

Következik a Superintendencialis Deputatio Bologaszony-napi vásárra Tiszt. Sénior uraim a Tettes Curator urakkal egybegyűlvén, a caussárt revidiálták és találván Tiszt. Kőrösi Mihály uramat mindenekben vétkesnek, azt végezték a mi absentiánkban (mert míg ez a dolog ventiláltatott az egész Collegatus nem volt, a mint nem is lehetett a sessióban) hogy bizonyos conditiókból álló formula praescribáltassék ő kegyelmének, mely conditiókat ha acceptál: bene, megmaradhat eszteendő végéig az ispotályban, ha pedig nem: mindjárt onnét removeáltassék. És így a mi conditióink renováltattak, melyekről már oda feljebb szóllottunk; csak az adattatott hozzájuk, hogy többé tanításaiban a belső Tanítókat és egyebeket se mocskoljon stb. utánna tétett ezen conditióknak a mindjárt említett clausula,

gas egyházi és iskolai terheinek jelentékeny könynyítése egyházunkra nézve létkérdést képez: tehát „videant consules.“

Érmihályfalva, 1901. dec. 14.

Szathmári Sándor,
ev. ref. lelkész.

Egy és más a stóláról.

Több ízben irtam már erről a tárgyról s legutóbbi, e lap hasábjain megjelent cikksorozatomban folyamán is sort kerítvén rá, bátor voltam hangsúlyozni, hogy a stólat egyszerűen eltörölni nem is szabad, nem is lehet, mert az, mint „*laudabilis consuetudo*“ elébb volt bármitféle egyházközségi adóval („*proventus lecticalis*“) s lesz akkor is, mikor majd valaha (én ugyan nem hiszem, de felteszem!) ez utóbbi végképp elenyészik s helyét, kétségtelenül országos törvények alapján, valamiféle modernebb szabásu kultur-adó foglalja el.

Még egyszer s utóijára foglalkozni akarok azonban a kérdéssel, mert nap-nap után azt látom, hogy a stóla-ellenes tábor száma még mindig nagy s csak elvétve akadnak olyanok, kik a kérdés mélyere lebocsátkozva, annak minden utkait átkutatják s történelmi háttérre megvilágításával annak komoly bírálatára vállalkoznának.

Már egyik legutóbbi cikkemben rámutattam arra, hogy a keresztyénség legnagyobb szerű alkotásait az önkényes adakozásoknak („*oblaciones*“) köszönheti. Ha ezek nem lettek volna, aligha volna ma keresztyén egyház. Tagadhatatlan ugyan, hogy az ugynevezett „*tized és primitiae*“ mint kötelező adók már rég ismeretesek, (azok voltak az ó testamentomban is; lásd:

I. Móz. 28. 22; II. Móz. 22, 29; III. Móz. 27, 30—33. stb. stb. Említve vannak az „*Apostoli konstitutiók*“-ban is s több egyházi atyánál) de a Krisztus vallása szellemének sokkal inkább megfeleltek azok az önkéntes adományok, melyekben a hívek szabadsága teljesen érvényre juthatott s az áldozatokra kész szeretet tényleg bebizonyított.

Iräneus azt mondja: „*non genus oblationum reprobatur est . . . sed species immutata est tantum, quippe cum jam non a servis, sed a liberis offeratur . . . uti et per oblationes ostendatur indicium libertatis*“ *Thomas. Vetus et nova eccl. disc. III. 9. I.*

Hogy miben állottak eleinte ezek az „*oblaciók*“ annak a részletes kifejtése nem ide tartozik. Annyi bizonyos, hogy oly nagy mérvet öltöttek, hogy nem egyszer kapzsi világiak templomokat csak azért építettek, hogy ezeket az önkéntes adományokat ők szedhessék. S számos particularis zsinat mondja ki, hogy „*si quis basilicam non devotione fidei sed pro quaestu cupiditatis aedificat, ut quidquid ibidem de oblatione populi colligitur*“ stb. *Richard D. Analisis conciliorum IV. 105. l.*

Nem arról a sajátlagos vagyonközösségről van tehát itt szó, melyet a jeruzsálemi első keresztyén közösségben feltalálunk (*Csel. 4. 32.*) s a melyet sokan az esszenusok és therapeuták vagyonközösségével szeretnek összehasonlítani; hanem szó van azokról az adományokról, melyekkel a hívek az egyházi célokat önként elősegítették. Erre pedig az impulsust a hívek az Irásból vették. A hit nagy apostola Pál e tekintetben is világító fáklya, kinek levelei között alig lehet olyat találni, melyben ide vonatkozó intésekre és figyelmeztésekre ne akadnánk. A korinthusiakhoz irt 2. levele 8. részének 9. versében arra emlékeztet hogy a *Krisztus szegényenyé lett érettünk* noha gazdag volt; a 9. rész 6. versében meg azt mondja, hogy a *ki szűken*

hogy ha valamelyiket megrontaná, medio quoque tempore mindjárt removeáltassék.

A feljebb számlált conditiókat mikép tartotta meg? szólhatnánk róla; az utolsónak pedig, melyben tiltatott a tanítás közben való mások mocskolása, így felelt meg, hogy marasztása az ispotályban nem léven, a mint hogy maga is még jó eleve magát *Dömsödre* kötelezte bucsuzó predikációjában die 28-ra December 1755. így szólla: „*Jó állapotban hagyom az ispotálybeli predikátorságot, melyre nem kicsiny munkával jutottam. Esett valami rajtam ezen állapotnak kimunkálódásában, nem tagadom, de a mi esett azért esett, mert a cinkét nem mondtam tuzoknak, a setétséget világosságnak, a feketét fejrnek*“. Mely szavaival nem sertegette-e és nem mocskolta-e mindazokat, a kikkel baja volt és a kik előtt ügye megfordult? itélje meg akárki.

Mindennyi rágalmasait, mocskolásait ő kegyelmének collectáltuk és ezek szerint cessionkat revocáltuk, annulláltuk, mortificáltuk, s ő kegyelmét a praescripta formula szerint attraháltatni akartuk. De mivel *Dömsödre* ígérte volt magát, abba hagytuk, így gondolkozván, ha elmégyen ezeket magával elviszi. Mi esik? Die 16. Martii 1756. a dislocátiora egybegyűlvén Tiszt. Assessor uraim, dolgaiknak végén feláll ő kegyelme és így szól: „*Tiszt. Assessor uraim, absolváljon kegyelmeitek engemet a notáriusi hivatal alól, hogy elmehessek Dömsödre*“. Én mondom (jöllehet ő kegyelme engemet meg sem szólított, mintha jelen sem lettem volna):

„*meglészen*“. Egy a Tiszt. jelen levő uraimék közül, Tiszt. Professor Varjas János uram interloquá, és engemet így torkol meg: „*Nem úgy, nem úgy, hanem marasztjuk ő kegyelmét és nem bocsátjuk*“. Ezt hallván Tiszt. Körösi uram, kifordul közülünk, voxra megyen a dolog, némelyek azt mondták: „*marasztjuk tisztességnek okáért*“. Én mondom az interlocutornak: „*Hogyy-hogy marasztja kegyelmeitek, a reversálist ő kegyelme violálta mindeddig való excessusai resuscitáltatnak, a törvénye megvagyon*“. Felel az interlocutor és azt mondja; „*ki provocálta a bucsuzó predikációjában mondott szavaiért Tiszt. Körösi urat. Mondom: még eddig senki sem mert úgy tartottuk, hogy Dömsödre megyen stb.*“ Bejön közinkbe Tiszt. Körösi uram és én így szólottam: „*Meglészen a kegyelmed absolutionalissa*“, mert azt kérte vala k fordulása előtt és az is lett volna igazság szerint az ő kegyelme utja, és így helytelenül keresett ezen feleletemből egy ellenem való criminatiót, ezt vitatván: Vecsei nem igaz bíró volt, mert midőn a Tractus Körösit marasztotta, ezt ki nem mondotta mindjárt bejövetele után Körösinek. A Tractus nem marasztotta, nem is maraszthatta, ha ki mit szolt, Tiszt. Varjas ur intésére mondom. Itt is ugyancsak elől szóllal Tiszt. Varjas ur, és mivel én azt mondtam: meglészen az absolutionalis, ő kegyelme mondá: nem úgy hanem marasztjuk ő kegyelmét. Kegyelmed Tiszt. Sógor ur el ne menjen. Én utánna teszem: úgy vagyon marasztjuk ő kegyelmét kegyelmedet tisztességnek okáért stb. És így azt *Dömsödöt* ő kegyelme odahagyta contra

vet, szűken is arat és a ki bőven vet, bőven is arat; a római levél 12. részének 8. versében a szelíd alamizsnaosztogatóról beszél; A macedóniabeli gyülekezetek felől dicsekedve említi (2. Kor. 8. 1—3.) hogy erejük felett is jóakarattal adakoztak; a korinthusiakhoz írt 2. levele 8. részének fent idézett 6. verse után azt mondja: „kiki a mint elgondolta szívében, úgy cselekedjék, nem szomorúságból, vagy kényszerítésből; mert a jókedvű adakozót szereti az Isten.” És így tovább. Halomra lehetne az apostol leveleiből a hasonértelmű helyeket idézni; de olyat egyet sem, hol törvényszerűleg mondaná ki az adakozás kötelességét. Ellenkezőleg a hívek teljes szabadságát e tekintetben senki sem hangsúlyozza úgy, mint Pál.

Igaz, hogy az apostol szemei előtt ilyenkor mindig csak a szegényebb gyülekezeti tagok lebegnek; de midőn ezeknek az érdekében szól, felkölti a hívek lelkében az adakozási kedvet s megveti az alapját azoknak az „oblátók”-nak melyekből lassan-lassan kialakul a stóla is.

Ugy, hogy egészen természetesnek és a magunk részéről is elfogadhatónak tarthatjuk, a mit *Timon Akos* mond („A párbér Magyarországon” 5. lap) hogy „még az egyház őskorára vezethető vissza azon szokás, hogy a hívek mindannyiszor offeráljanak valamit, valahányszor valamely egyházi cselekményben, valamely sakramentumban részesülnek” s tényleg, Gelasius tudósítása szerint „már az 5. század végén és a 6. század elején a papok díjt szabtak ki a keresztre és bér-málásra.” Tehát az oblátók lassan-lassan kötelezőkké valnak s ezt a szokást a 11. századtól kezdve a 16. századig számos zsinati végzés szentesíti. (Synodus Vorcestrensis an. 1240; Concil. Londinense an. 1268; Concil. Coloniense an. 1536; Concil. Mediolanense an. 1565. stb.) s a cél, mely a kötelezővé tételt sürgeti, a lelkészek ellátása. Am a simoniától is félnek s 1215-ben a

4. lateránumi zsinat (can. 42.) így oldja meg a kérdést: „statuentes ut libera conferantur ecclesiastica sacramenta, sed per episcopum loci veritate cognita compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.” Ki ne venné észre a csaknem szószzerűt hasonlatot, mely ezen végzés és a mi konventünk idevágó ismeretes határozata között van!

Igy hát már rég időktől kezdve meg volt a stóla a katolikus egyházban a reformációt megelőzőleg is. Megvolt nálunk Magyarországon is. De mert a nemes-ség nálunk sehogy sem akart hozzájárulni a lelkészek ellátásához, a későbbi idők folyamán többször tétetett kísérlet a stóla általános eltörlésére. Ez tagadhatatlanul igaz; de az is igaz, hogy ez soha sem sikerült; nem sikerült még *Mária-Tereziának* sem ki pedig 1779-ben rendeletben adta ki (l. az 1779. évi 1114. és 1277. sz. a. rendeletet) hogy „a királyi kamara, a tanulmányi alap és a megürült püspökségek javaiban, hol a congrua 300 forintra emeltetett, stóla nem követelhető”. A stóla itt ezeken a helyeken is megmaradt. Nem sikerült ennek az eltörlése már elébb 1733-ban 3-ik Károly császárnak sem; pedig csak annyit akart (március 7-ken kibocsátott rendeletben) hogy legalább az esketésre és temetésre szorítsák azt . . . *Timon* leírja, hogy az 1780. évi 1788. sz. a. helytartótanácsi rendelet milyen érdekesen fejtegeti a stóla megszüntetésével járó nehézségeket. „E szerint a megszüntetés akként vétetik tervbe, hogy egyrészt a párbér („domalis praestatio”) aránylagosan emeltessék, másrészt a Cassa Parochorum-ból, a hol szükséges, segély nyujtassék; de mindjárt maga a rendelet felveti azt a kérdést hogy: miként lehetne azon nehézségeket elhárítani, melyek ezen eszme megvalósításánál szükségkép felmerülnek? Nevezetesen, hogy a párbér-felemelés még súlyosabb; és gyűlöletesebb teher lesz”.

A hosszas kísérletezésnek mindössze annyi ered-

datum fidem. A dömsödiek pedig ezen ígéletben való állhatatlanságnak ilyen kárat vallották, hogy mindeddig ő kegyelméhez bizván, más predikátor iránt nem szorgalmatoskodtak, és hanem ha egy interimális adódott volna elől, éppen Predikátor nélkül maradtak volna.

Következik a György-papi vásár, akkor ismét rendes dolgaink után elő szolal T. Körösi ur és azt mondja: „Tiszt. Assessor uraim (itt is nem emlékezik ingyen is rólam, reám sem tekint), három propositioim vagynak, melyeknek effectuatióját kegyelmeitektől kívánom. Ima. *Protokolláltassék, hogy kegyelmeitek marasztására hagytam oda Dömsödöt. 2-o. Mivel a kegyelmeitek marasztására azt odahagytam, kegyelmeitek olyan ekléziát adjon mint Dömsöd. 3-o. Statuáljon kegyelmeitek engemet a Notáriában, úgy hogy én azt viselhessem mint egyéb Tractusbeli Notáriusok, senki a pennát kezemből ki ne vehesse*”. Én felelek az Ire. ugyan így: absolute contradicallunk a protocollationak mert kegyelmedet jobb részént csak tisztességnek okáért marasztottuk, és mivel a mi rajtunk véghez vitt vexeért vettek ő kegyelmétől revesálist, mi ellenünk és a mi nyakunkra ő kegyelmét senki nem is maraszt-hatja. Azonban illik-e Predikátorhoz ily marasztásért fidem datum rescindere, annyival is inkább mert Isten jóvoltából az ő kegyelme notariatusát lehetett volna és lehet suppléálni) A 2-ikra azt mondtam: „Feleljenek a kik interloquáltak”. A 3-ikra pedig így szólottam: „Micsoda rövidsége vagyon kegyelmednek a Notáriatus

iránt? az-é, hogy visitációra nem vittem kegyelmedet? Mig kegyelmed az ispotályban lakott, azon okokon nem vittem, a melyeken b. e. Szódi uram b. e. Komáromi uramat és engemet 13 esztendő alatt soha nem vitt. Mióta pedig vacantiában vagyon kegyelmed hogy hogy vihetem volna, a mivel olyan keménységgel és idegenséggel vagyon hozzám, hogy soha velem egy templomban 3 hónapokig meg nem fért. Ha én a kicsiben voltam, kegyelmed a nagyba ment et contra. Vétkeztem volna a sz. lélek ellen, ki azt mondja: „vajjon járhat-nak-e ketten egy uton, ha magok között nem egyesek? Ugyan mit spirálnak ezen propositioik, ítélje meg a K. O.

Ezekutan die 21ma. Maji Anni 1756 Doctor Tettes Buzinkai György, Senátor Tettes Pándi János és Professor Tiszt. Szathmári István uramékat egyben gyűjti, hogy ő kegyelmekkel hozzám jöjjön és legyenek tanuk arról hogy megkövet. Itt sem izeni maga, hogy már megesmervén esetit engemet meg akar követni, s nem is en tölem tudakozza, kik előtt kívánom hogy engemet megkövesen. Mindazonáltal Dr. Buzinkai György ur írja, hogy hozzám akarnak egynehányan jönni. A cédulát hozó eselédttől megértettem hogy kikkel akarna hozzám jönni, és hallván hogy ő kegyelmek közt van Körösi Mihály ur is, könnyű volt által látnom, mivégre lenne a jövetel. Irom azért hogy e dologban ő kegyelmeiket nem beneventálhatom, mind azért, mert a Causa Collegaimmal, sőt az egész debreceni ekléziával közös, mind azért, mert jól tudjuk micsodás volt már egyszer az ilyen követés, mind azért, mert azokból melyeket

ménye lett, hogy a magyarországi katolikus egyházban a kereszteleési stóla 1785-ben országosan eltöröltetett. S ilyet a róm. kath. egyház ma sem ismer. L. az 1785. márc. 29-én 8280. sz. a. kelt rendeletet).

Jött a reformáció.

Ekkorra azonban már nagyot fordult a világ. A papság határt nem ismerő önzése, mely nem egyszer elment a zsarolásig, visszahatás nélkül nem maradhatott. Szálló igévé lesz hogy „az egyháznak eleget soha sem lehet adni“ Rőpiratokra rőpiratok jelennek meg; azokkal elárasztják az utcákat, falvakat városokat el az egész világot. Ezek közül egyik azt hirdeti, hogy „az egész világot koldussá a papok tették“, a másik ugyan csak a papokat „a legveszedelmesebb utcai rablóknak“ titulálja. Ezek, mondja egy harmadik, idvezíthetnek és kárhözatra juttathatnak, a ki nekik pénzt ad, azt idvezítik, a ki pedig nem ad, azt elkárhoztatják. Ha valaki bünt követett és nincs pénze, annak azt nem bocsátják meg, de a ki őket megfizeti, az bocsánatot nyer. Az ő földi Istenöknek („a pápának!) pénzre van szüksége mert hiszen valóságos hadvezér az. A papok is ő tőle tanultak“ „Először, — írja *Eberlin von Günzburg*, — (lásd: „Die christliche Liebesthätigkeiten“ v. Uhlharn 535. l.) kivezényelték a papokat. Mivel pedig ezeknek a koldulására már nem sokat adtak, azután kirendelték a barátokat, a kik az emberek előtt szokatlanok voltak. A mezőkre a parasztokhoz kik csak a szokatlan ruházatra tekintettek, kiküldötték a durva tanulatlanokat, a városokba a tanultabb koldulókat. És mert az asszonyok még többet kuncsoroghatnak össze mint a férfiak, ott a hol jönnek látták, kirendelték az apácákat is. Csakis így lehetünk egyek, — mondja *Eberlin*, — Istennel a szentekkel és az ő prokurátorával, s miután Isten és

megjegyzek, világos hogy e nem deprecatio, hanem utálással egybekötött kénytelen actus lett volna: a melyet annál bizonyosabban állítok, mert ezelőtt midőn commendáltatott ő kegyelmének hogy engemet megkövessen azt felelte és irta: „Ha én megkövetném Vecsei urat ő kegyelmét justificálnám, én pedig ő kegyelmét nem justificálom, nem is justificálhatom“. Mindezek mire mutatassanak, ítélje meg a K. O.

Utolján midőn die 9no. augusti 1756. kéretném ő kegyelmétől a Tractus Protocollumát, egy cédulára e szót írtam: „Protocollum Vener. Tractus“, és a cselédnek szájában ezt adván hogy így szóljon: „a megirt könyvet kéreti“ stb. a formula petitionist contemptusra magyarázta, a protocollumot nem adta, hanem ezt irta vissza: „még nem jött el az ideje, hogy a protocollumot kiadjam kezemből, ha mit akar iratni kegyelmedparancsoljon“. Ezt irtam vissza: „annak akarok végére menni, micsoda protocollatiókat tett az én bíróságomban kegyelmed“. Erre azt felelte: „nem kegyelmednek kell ezt vizsgálni vagy vizsgáltatni; kell annak lenni Assessor uraimék előtt“, és ugyancsak Birájának a protocollumot ki nem adta. Nem adta pedig, mert utolról megértém hogy mala fide protocollált.

* * *

A Körösi Mihály által irt „Magyar Concordántzia“ előljáró beszédében ezt mondja a kiadó: „K. M. egy jó darabig a debreceni R. Ispotályban viselt papi hivatal; de itt való szolgálatját valami stóla felett való civódás miatt ethagyni kénytelenítettvén, lett nádudvari predikátorrá. Erről bővebben fogunk emlékezni a Magyar Áthénéhez adandó Toldalékunkban,

az ő szentjei egy más világban laknak, így vándorol minden pénzünk abba a másik világba. Nem marad az országban egy fillér sem azon kívül, mi az Isten prokurátorainak a kezében van“.

Ilyen előzmények után s ilyen viszonyok között lép fel Luther s indul meg az evangéliumi gyülekezetek szervezkedésének a processusa. El lehet képzelni, hogy ezek után a hivek önkéntes adakozási kedve meglehetősen megesappant s a hajdan oly bő jövedelmi forrásul szolgált oblációk minimumra szállottak alá. Pedig valamelyes pénzre és jövedelemre az új egyháznak is szüksége volt. A reformáció ugyan első sorban vallásos reform volt, de mégis gondolkodnia kellett, a többek között lekipásztorai és igehirdetői ellátásáról. Mit tegyenek? Az alkalom önként kínálkozott. A pápás egyházban megszokták már hivek a stóla-fizetést. Az oblációk gyűlöletesekké váltak. Marad tehát a stóla most már az új hit szolgálóinak istápolására.

Csakhogy ennek a saját célra való felhasználása főleg nálunk Magyarországon könnyen éppen nem ment. A reformáció következtében a parokhialis szervezet terén zavarok állottak be, melyeknek legtermészetesebb és legközvetlenebb következménye az lett, hogy a katolikus papok addigi jövedelme mecsökkent s ezen sem a jövedelem szabályozása végett divatba jött „canonica visitatio“ sem az elébb 3. Ferdinánd által a magy. kir. kamara jövedelméből kiutalt 6000 forintos évi dotatio (melyet később 3. Károly évi 16.000 forintra emelt fel) sem az ugyancsak 3. Károly által a kath. vallás és egyház érdekeinek előmozdítása végett 1733-ban megteremtett „Cassa Parochorum“ nem segített. Az 1608. k. e. I. t.-cikk kimondja ugyan, hogy mindenik vallásfekezett külön felebbvalókkal („superintendens seu superiores“) birjon, de azért a róm. kath. főpapok mindent elkövetnek, hogy „a katolikus szentszékek joghallgatósága a protestánsok irányában továbbra is fenmaradjon“. S az ekként támadt zürzavart csak növelte az, hogy az eredetileg protestáns eredetű „cujus regio ejus est religio“ elvének alkalmazásával a katolikus papok nagyon könnyen jogot formálhattak a protestáns hivek megadózásához is. Meg is tették. S ezzel egy szinte 200 évig eltartó hosszas harc keletkezett azon kérdés körül, hogy vajjon a protestánsok kötelesek-e stólát fizetni a katolikus papoknak? Átalában ugyan kimondja már az 1647. 11. t.-c. hogy „sem a katolikusok a prot. ministereknek sem a protestánsok a katolikus plébánosoknak fizetni nem tartoznak“ de már az 1701. évi resolutio különbséget állítván fel az olyan helyek között, hol a protestánsok vallásszabadsága törvényileg („articulater“) biztosított, és azok között, a melyekre nézve ez nem történt: az utóbbi (nem ártikulált) helyeken élő protestánsoktól a katolikus papok a stólát továbbra is követelték és szedték is, még akkor is, ha azok a protestánsok a lelkesi szolgálatok teljesítése végett az ártikulált helyeken lakó protestáns ministerekhez fordultak. Így történt aztán az, (a mire utóbbi cikkeimben már rámutattam) hogy nálunk majdnem kétszáz esztendőn keresztül a mi őseink kétszeres háromszoros, sőt négyszeres stólát is fizettek. (Lásd az 1754. márc. 12. és 1757. április 14. kelt kir. rendeleteket). A királyi és felsőbb hatalom számtalanszor foglalkozik ezzel a kérdéssel, hol szigorubb, hol enyhébb rendeletek jelennek meg s 2. József császár sem tudott arra a magaslatra felemelkedni, hogy a protestánsokat e jogtalan iga alól felmentette volna.

Ez a felmentés és az ezzel járó dicsőség csak az 1790—91-ki törvényhozásnak lett fentartva. Azoknak a

kivánalmaknak 6. pontja ugyanis melyet a protestánsok összeállítottak, éppen a stóladijak és a párbér megszüntetését sürgeti. S a 26. törvénycikk 6. pontja szerént a protestánsok jogos kívánsága teljesítve is lön s az 1791. ápril. 15. 6199. sz. a. kelt helytartótanácsi rendelet értelmében a *protestánsok stólamentessége junius 13-án vette kezdetét*. Ez óta nem fizetünk stólat a katólikus papoknak. Az szorossan véve tárgyamra nem tartozik, hogy a hatóságnak már akkor volt gondja arra, hogy a protestáns szolgáltatások megszüntetése folytán beállott jövedelemcsökkenésért a katólikus lelkészek „bonificatio”-ban részesüljenek. De mégis csak felemlitem azon az okon, mert untig hányja a szemünkre a katólikus sajtó azt a kis kongruácskát, mely az egyházpolitikai törvények életbeléptetése után részünkre nemesak a méltányosságnak, hanem a hazafiasságnak is postuluma volt. Hiszen a katólikusoknak rég van már kongruájok! És pedig állami-jövedelemből. Igaz, hogy ez csak „ideiglenes”-en állapított meg annak idején, de tényleg több mint 100 év óta megvan s ez is csak valami.

Ime ezeket akartam elmondani a stólára nézve.

Az elmondottakból pedig levonhatjuk a következő tanúságokat: azt senki sem mondhatja, én sem állítom, hogy a stólaszedés joga isteni kijelentésen nyugodnék. Máté 10. 10; Luk. 10. 7; 1. Tim. 5. 10-ben ugyan ki van mondva a nagy elv hogy „*méltó a munkás az ő jutalmára*”, de ez általános elv s speciáliter a stólaszedésre nem vonatkozik. A stóla fundamentoma a szokás-jog; a „*laudabilis consuetudo*”. De ennek a konsvetudónak a gyökerei mélyen benyulnak az emberi szívekbe s azokat onnan soha és semmiféle \$-nak nem sikerül úgy kiszakgatni hogy kevés idő múlva újra, meg újra ki ne sarjadzanak. — Egyházi életünk olyan idegszála ez, mely több, mint másfél ezer esztendő óta fungál s jól bevált az organismus konserválásában. — Különös, hogy ma éppen ezt az idegszálat akarjuk leszerelni! Vajjon mivel fogjuk helyettesíteni? Talán az adókkal? Az meglehet, de ne feledjük, hogy minden adó háta megett zsandár áll; de a stólaért még eddig senkit sem exekváltak meg. Arra igenis tud példát és esetet felhozni akármely lelkészársam, hogy munkáját a nép egyszerű fia is köteles stólailletéken *felül* fizette meg helyt-helyt ez az önkéntes „oblatio” a tariffaszerűleg megállapított összeget kétszeresen, háromszorosan is felülmúlja; de vajjon tud-e valaki olyan egyháztagokat az egész országban csak 10-et is megnevezni, kik a rájuk törvényszerűleg megállapított, kivetett s évenként behajtott „egyházi adón” *felül* fizettek volna? Hiszen nagy emberünk, előkelő s nem egyszerű döntő szerepet vivő hívünk az a férfiú, ki mikor egyháza pénzügyeinek javításáról volt szó, nyíltan kimondotta, hogy „*önként fizetek; de a jövedelem után percentualiter kivetett adó ellen tiltakozom!*” Én nem mondom, hogy igazsága volt, de annyi bizonyos, hogy a magyar ember pszichológiája nyitakozott meg nála.

Szóval: kicsinyes, szóra alig méltó s célra ugy sem vezető politikának tartom az egész stólaellenes aktiót. Ezzel ugyan hegyeket aligha mozdítunk ki helyökből, de még a veszendő lelkeket sem tarthatjuk vissza . . . annyi bizonyos! Zűr zavart, — egyik-másik lelkészársunknak bajt kellemetlenséget . . . azt igenis okozhatunk a kérdés ötletszerű forcírozásával, — de egyébre aligha megyünk.

Lám a katólikusok, ennek az eltörlésére az egyházpolitikai törvények után sem gondoltak. A stóla ö

nálok maradt (a rég megszüntetett kereszteleési stólától eltekintve!). Egy-két apróbb német állam kivételével, — de a hol később a régi szokáshoz szintén visszatértek, — megmaradt az a külföldi egyházakban és államokban is. Igen érdekes és valóban tanulságos e tekintetben a francia példa. Franciaországban ugyanis a lelkészeket az állam fizeti, de a stóladij eltörlésére soha senki sem gondol. Így van ez a kontinens többi államai-ban is.

Óhajtható lett volna, hogy mikor a stóla megszüntetésére vonatkozó eszme legelőször felmerült, a kérdést egy kissé mélyebben tanulmányoztuk volna, akkor ma bizonyára egyházunk hajóját jó Gelepi Katonásan szólva; ilyen „korpa” kötélre nem kötöttük volna. Én különben végzek azon, a min kezdtem, hogy t. i. a stólat eltörlöni nem is szabad, nem is lehet.

Erős Lajos.

TANÜGY.

Tankönyveinkről.

Nem lehet panaszkodni, hogy a magyar tankönyv-irodalom el volna hanyagolva. Sőt minden nagyítás nélkül állíthatjuk, hogy napjainkban már tultermelés is van ezen a téren. Alig jelent meg pl. az új állami revideált tanterv, már egész sereg tankönyv közt lehetett válogatni az intézeteknek. Nincs tankönyv, mely valamely újítással ne tudna dicsekedni. Az újítás rendszeren abban áll, hogy a tankönyvíró annak a tudományágnak egyik vagy másik, — szerző meggyőződése szerint, — nagy jelentőséggel bíró részét is bevette tankönyvébe, a másik meg újabb és tökéletesebb szemléltető képekkel díszíti művét, a harmadik meg az eddigi tankönyvek hézagait bizonyos táblázatokkal egészíti ki. A végeredmény pedig az, hogy *tankönyveink* a közel-múltban *irtózatosan megvastagodtak*, s erősen tudományosak lettek.

Megjegyzem azonban itt, hogy már mutatkozik azon örvendetes jelenség, hogy a *tankönyvírók kezdik már érdemül emlegetni tankönyveikről azt is, hogy azok nem nagy terjedelműek*. (Ilyen nagyon is megrövidült tankönyvet én is használok pár év óta, és mondhatom nagyobb eredménynyel, mint az előbbi hosszú tankönyvet).

A tankönyvírók nagy száma azonban még is örvendetes jelenség több szempontból. Bizonyítéka ez annak, hogy a magyar tanárságnak igen jelentékeny része az, a mely nem csak helyes módszerrel képes kezelni saját tantárgyát az iskolában, hanem képes arra is, hogy helyes módszerrel szerkesztett tankönyvet adjon a tanuló ifjuság kezébe. Vannak tankönyveink, melyekben ugy ad elő mindent a tankönyvíró, hogy az érdekes arra, hogy a növendékek emlékezetükbe vésve, még akkor is visszaemlékezzenek a tankönyv egyes tételeire, sőt kifejezéseire is, a mikor már az iskola porát régen lerázták. Igen sok tankönyvünk megfelel ama másik fontos feladatnak is, hogy megkönnyíti olyan tanároknak a munkáját, a kik még kevés gyakorlati jártassággal bírnak, vagy pedig éppen semmi gyakorlattal nem bírván a helyes módszert csak nehezen találhatják el. Pedig kétségbevonhatatlan tény az, hogy *a helyes módszerrel szerkesztett tankönyv nagyon megkönnyíti a tanár munkáját, sőt a közepes*

tehetségű tanerőt is képessé teszi, hogy igen jó eredményt érjen el.

Nagyon helyes az is, a mit már többször hallottam, hogy mint minden téren, úgy a tankönyvek terén is áldásos következményei vannak a szabad versenynek, mert a jó tankönyv önmagának hódít tért, míg a gyenge tankönyv előbb-utóbb kiszorul vagy be sem fogadják. Ezért adta ki a közoktatásügyi miniszter már 1896-ban a tankönyv-bírálati szabályzatot, mely kimondja, hogy „a miniszter rendelkezése és vezetése alatt álló összes tanintézetekben tankönyvül vagy segédkönyvül csupán a Miniszter által e célra engedélyezett könyv használható.”

De viszont a célnélküli, szeszélyből üzött tankönyv-változtatásnak a miniszter is elejét akarja venni, mikor ugyanakkor kimondta, hogy „a könyvváltoztatás csak akkor engedhető meg, ha a felterjesztő testület kellően igazolja, hogy az újonnan választott tankönyv jobban megfelel rendeltetésének, mint az eddig használt.” Tehát minden egyes esetben meg kell állapítani, hogy az új tankönyv előnye miben áll a régi felett. Ennek dacára azt látjuk, hogy a miniszter célzatát felre értve, igen sok intézet nyakrafőre változtatja a tankönyveket évről-évre.

Felémletem kuricumképpen azt is, hogy újabban némelyek kisütötték, hogy az ócska tankönyvek terjesztik a bacillust, tehát a közegészségügy érdekében meg kellene semmisíteni az ócska tankönyveket olyan formán, hogy a könyvárusok vásárolják vissza bizonyos százalék fizetése mellett az ócska tankönyveket, hogy azokat megsemmisíthessék és ilyen formán csak új tankönyvek forogjanak a tanulók kezén, melyek a tanuló ifjuság egészségét nem fenyegetik többé bacillusokkal. Mindenesetre jellemző törekvés abból a szempontból, hogy míg régebben alig történt valami az iskolai egészségügy fejlesztése érdekében, addig napjainkban már a tankönyvek által terjeszthető bacillusok ellen is védik a tanulókat.

Ennek a kérdésnek egészségügyi része azonban annyival kevésbé tartozik jelen cikkem körébe, mert a miniszter, — bizonyára hozzáértő férfiak tanácsára, — azt felelte erre az indítványra, hogy egészségügyi szempontból nem látja szükségét a terv keresztülvételének.

A tiszántuli egyházkerület sok igen helyes tanügyi végzést hozott már, és a tankönyvekre vonatkozólag is vannak már évekre visszanyúló határozatai. Ugyanis az 1900. évi tavaszi közgyűlés 119. pontja bizonyos tankönyvváltoztatások engedélyezése alkalmával kimondta hogy. „A sűrű tankönyvváltoztatást lehetőleg korlátozni óhajtván, utasítatni kéri tanügyi bizottságunk a gymnásiumok tanári testületeit, hogy a jövőben kiküszöbölni kívánt tankönyvről minden egyes esetben felterjesztendő, hogy hány év óta van alkalmazásban az intézetben.” Az 1900. évi 318. sz. végzésben. „Ismételve felhívja a tanári testületeket, hogy az ez évi 119. sz. egyházkerületi végzésünket szem előtt tartva, a jövőben mindennemű változásról a tavaszi közgyűlésre tegyék meg jelentéseiket.” Végre az 1901. évi tavaszi e. k. közgyűlés 100. pontja azt mondja, hogy: „Az egyházkerület a tankönyvváltozásokat jóváhagyja ugyan, s a javaslatba hozott tankönyvek használatát, a mennyiben azok már részint kipróbált, részint a szakbírálatok által előnyösen ismertetett kézi könyvek, engedélyezi, de jövőre elvárja, hogy a tanári testületek olyan körültekintéssel járjanak el a tankönyvek megválasztásában, hogy a használatba vett

tankönyveket legalább három évig ne legyenek kénytelenek megváltoztatni.”

Kijelentem, hogy a tiszántuli e. k. fenti határozatait csak helyeselni tudom. És pedig több okból.

1. Mert hogyha egyszer a tanári kar és nem csupán egyes tanár ajánl tankönyvet behozatalra, feltehető, hogy egy számos tagból álló testület olyan tankönyvet nem ajánl, mely teljesen értéktelen volna vagy legalább is annyi értékkel ne bírna, hogy néhány évig veszedelem nélkül használható ne volna.

2. Ha feltesszük, hogy valamely tanár az illető tankönyv használása körben jön csakis annak tudomására, hogy az illető tankönyvnek igen sok fogyatkozásai vannak, ez mindenesetre baj, de még veszedelemnek nem mondható, mert bármely tanár bőséges alkalmat talál magyarázat közben arra, hogy az illető tankönyv hiányait pótolja, vagy esetleg annak téves állításait helyreigazítsa. Sőt azt is megteheti nagyon könnyen, hogy a tankönyv megjelenése óta felfedezett újabb és újabb igazságokat vagy találmányokat a növendékekkel közli, mert képtelenség volna azt állítani, hogy újabb tankönyv behozása volna szükséges valamely szakban csak azért, mert mikor még az előbbi tankönyv megjelent, valamely történelmi eseményt pl. nem úgy tudtak, mint a milyen világításba azt egy újabb oklevél felfedezése helyezte. Eppen így a nyelvészet terén, a nyelv szerkezetének könnyebb megértésére szolgáló bármely felfedezést is érvényesíthet a tanár tankönyv megváltoztatása nélkül is.

3. Nem lehet azt sem figyelmen kívül hagyni, hogy nagyon is szükség van rá, hogy a szülők költségeire is tekintettel legyünk, mert bármennyire törekszenek is úgy a kormány, mint a fentartó testületek, hogy olcsóvá tegyék a nevelést, mégis ha mindent felszámítunk, kitűnik, hogy napjainkban elég drága a nevelés, sőt mindig drágább lesz. Hogy csak egyet említsék, még az ugynevezett tandíjmentes tanulóknak is meg kell fizetni bizonyos járulékokat, melyeket az illető intézet nem engedhet el, mivel ha azokat elengedi, saját pénztárából kell azokat más pénztárakba belízetni. Helyes dolog tehát arra törekedni, hogy a szülők költségeit ne növeljük új tankönyveknek nem okvetlenül szükséges behozatalával.

4. A tankönyvek közti szabad versenynek egyik következménye, hogy éppen a nagy verseny fosztja meg az esetleg legnagyobb értékkel bíró tankönyvet attól a szerencsétől, hogy általánosan elterjedjen. Mert, hogy egyebet ne említsék, a nélkül, hogy valamely tankönyvet különösen akarna protegálni valamely intézet, megtörténhetik, hogy egy olyan tankönyv-írónak a munkáját, a ki annak az intézetnek tényleges, vagy volt tanára, vagy esetleg olyan érdemeket szerzett a nevelésügy terén, hogy tankönyvének a pártolását méltányossági szemponttól tartják szükségesnek; megeshetik tehát, hogy annak a külömben érdemes férfiúnak a művét sokkal inkább pártolja valamely intézet, mint azt megérdemelné, a legjobb tankönyvek pedig nem tudnak annyira általánosakká lenni, mint azt megérdemelnék. Mivel pedig a tankönyvek kiadásánál nagyon is az anyagiakon fordul meg minden, nincsen elég ösztönző ok arra, hogy az illető legjobb tankönyv írója huzamosabb pártolás hiányában munkáját tökéletesítse és annak módszerét folytonosan javítsa.

Tehát azt hiszem, hogy jobb és állandóbb jellegű tankönyvekre tesznek szert hazai intézeteink ha a megkezdett uton tovább haladva arra törek-

szenek, hogy csak is feltétlenül jó és egész tanári testületek lelkiismeretes átvizsgálása után elfogadott tankönyvekre igyekeznek szert tenni!

Barcsa János.

IRODALOM.

Győry Vilmos egyházi beszédei III. kötetének megjelenése iránt, úgy az ev. mint a ref. tisztársak közül többen, részint személyesen, részint levélileg tudakozódnak atyámnál, Margócsy József losonci ev. lelkésznel, mint aki a II. kötet összeállítója volt. Mivel betegeskedése a mult hetekben ágyához szőlított, azt a megbízást nyertem tőle: jelenteném ki egyházi lapjainkban, hogy mihelyt a II. kötetből annyi példány fogy el, amennyinek ára e kötet kiállítás költségeit fedezi, a kiadó Kókay Lajos budapesti könyvkereskedő (Károly-utca 6. sz.) kész azonnal a III. kötet kinyomatását eszközölni, annál is inkább, minthogy ezen kövekező kötetbe (Pünkösttől adventig) szóló beszédek atyám már összeállította. De annak a kijelentésével is megbízott, hogy elvárta volna az illető interpellálóktól, hogy a II-ik kötet némely helytelen ismertetőjét annak idején felvilágosításokkal helyesbitik s ez által a venni szándékozók közönséget a kötet megrendelésére buzdítják. Elmondhattak volna ugyanis, hogy aki egy ev. lelkész beszédkötetét ismerteti, az mindenekelőtt szerezzen tájékozást az alapigéknek megtekintése által, hogy azok perikopai egymásutánban vannak-e rendezve; mert ha igen, úgy nincs helyén ama megjegyzés, hogy a tárgyak nem folynak kellő sorrendben. Továbbá az egyik ismertető egyikét szónak vagy kifejezésnek régies használatát kifogásolja. Az ily szavat a szerkesztő tudta volna más, — a jelenlegi újabb irodalom szavával helyettesíteni, ám Győry elismert író lévén, annak szavait, kifejezéseit bolygatni kegyeletsértés lett volna, tudván azt, hogy az író korának megfelelő szavaival fejezi ki gondolatait. Akinek 20—30 év multán valamely szó nem tetszik, szabadságában áll izlésének megfelelő szóval felváltani azt. Végül a kötet árát, az 1 frt 50 krajczárt sokalta meg, holott van beszédiradalmunkban nem egy kötet, amelyben csak 10 beszéd foglaltatik s az ára 80 krajczár. Tessék már most ezzel szemben számítást tenni a Győry-féle kötettel, amely 34 mind kitünő, remek beszédet tartalmaz, eredményképen látni fogja, hogy e beszédek egyikére 3 krajczár esik. Ha így pénzügyi szempontból is kedvezőleg lett volna feltüntetve a Győry-féle beszédek II. köteté, a kelendőség ez akadály is eltűnik s ez idő szerint a III-ik kötet megjelenése felől nem kellene interpellációkat intézni a szerkesztőhöz. Így helyesbitve az ismertetést, ragadja meg az a venni szándékozók figyelmét s elősegítik a kiadás folytatását.

Istenem! hány kitünő egyházi író beszédének kiadása maradt félbe! Az élők közül Filó Lajos, Szász Károly, Könyves Tóth Kálmán, Fejes István és sok másoké, s miért? a kelendőség hiánya miatt s bizony — egyházunk, egyházi életünk, irodalmunk nagy kárára. Itt van a *Protestáns egyházi beszédvár* című Margócsy József volt irsai, most losonci ev. lelkész által szerkesztett szakközlöny sorsa is. Második évfolyamában ez is megszűnt s példányával nem úgy áll a dolog, amint azt a debreczeni könyvkereskedő arjegyzéke állítja, hogy azok első kötetei elfogytak, de úgy, hogy

ezek szerkesztője az év elején következő felhívást intézte a tisztársakhoz:

A könyvkereskedőknél többen tudakozódtak az általam kiadott egyházi beszédvárak iránt. Minthogy ezeknél már nem kaphatók, én pedig még néhány példánnyal rendelkezem, a mielőbbi jelentkezőknek megküldhetem azokat leszállított áron, részletfizetésre is, csak a megrendelő levélben határozzák meg a részletfizetés teljesítésének határidejét. Kapható pedig

a protestáns egyházi beszédvárból az			
I. kötet, melynek bolti ára	1 frt 40 kr.,	most	1 frt,
II. " " " " " "	1 " 40 " "	" "	1 " "
III. " " " " " "	1 " 40 " "	" "	1 " "
IV. " " " " " "	1 " 40 " "	" "	1 " "
V. " " " " " "	1 " 50 " "	" "	1 " "

Hazafias elmélkedések

I. köteté, melynek bolti ára	2 frt — kr.,	most	1 frt,
Protestáns alkalmi beszédvár			

I. köteté, melynek bolti ára	1 frt 40 kr.,	most	1 frt,
II. " " " " " "	1 " 40 " "	" "	1 " "
III. " " " " " "	1 " 50 " "	" "	1 " "

Mindössze 222 beszéd s így egy-egy 4 krajczárba esik.

E kötetekben található Székács püspöktől az ország egykori papjától, Máday püspöktől a pátenskor hőstől, Sárkány bányakerületi püspök, Győry Vilmos egykori orosházi, majd pesti, Poszvek egyetemes főjegyzőtől, Horváth Sándor főesperes pesti lelkész-től, Zelenka, Geduly, Trstyánsky, Garzó gyomai, Görömbei, Lukácsfi, Holles, Bognár, Török, Lagler, Simonidesz és sok jeles szónokainktól beszédek.

Azt hihetné az ember, hogy tisztársaink kapnak rajtok. Dehogy! 500 példányban lettek nyomtatva, ámde 100 példány most is ott hever a losonci ev. paplak valamely zugában porlepetten,

Ennyit az interpellálóknak tiszteletteljes válaszul, a melylyel boldog ünnepeket kíván atyja nevében is és megbízásából

Margócsy István,
vi. esréti ev. lelkész.

Kedvezmény a lelkészi és tanítói karnak. Az 54 ik évfolyamában megjelenő „Gazdasági Lapok“ szerkesztősege megkönnyíteni óhajtván, a földműveléssel gyakorlatilag is foglalkozó lelkészi és tanítói karnak azt, hogy a mezőgazdasági ismereteket minél jobban elsajátítsák, s a haladó kor kívánalmaival és vívmányaival is megismerkedve, a modern gazdasági iránnyal lépést tarthassanak, ezen kedvezményt ajánlja fel a nagytiszteletű lelkészkedő papság és a t. tanítói karnak, hogy lapját a „Gazdasági Lapok“-at évi 8 korona, tehát a rendes előfizetési ár feléért expedálja. Mutatványszámot kívánatra készségesen küld a „Gazdasági Lapok“ kiadóhivatala! Budapest, IV. Muzeumkörut 7.

A Magyar Könyvtár decemberi sorozata ma jelent meg, újabb értékes és érdekes füzetekkel gyarapítva ezt a Radó Antal szerkesztette kiváló gyűjteményes vállalatot. A 263. szám Tutsek Annának, a kiváló ironőnek néhány gyönyörű elbeszélését foglalja össze Örvény és egyéb elbeszélések címmel. A füzet minden darabját színes nyelv, finom megfigyelés és érdekes meseszöveg jellemzi. A 266—267. szám Theuriet-nek, az elsőrangú francia ironőnek egyik legszebb regényét, a Virágos Erdő-t közli Lándor Tivadar jeles fordításában. A regény egyszerű, de érdekes mese fonalan rendkívül eleven színekkel festi meg azt az átalakulást, a melyet

egy ábrándos ifju a szerelmi ábrándok és az érzéki szerelem tisztító tüzei keresztül végig él, a míg komoly férfivá érik. A Virágos Erdő az ifjuság megható szimboluma. Nagyon érdekes füzet a sorozatnak a 264—265. szám, Tolsztoj-nak megrázó népdramája: A Sötétség Ország, melyet Szabó Endre kiváló magyartításában közöl a M. K. E. népdrama szenzációs sikert aratott a legnagyobb európai színpadokon, s mint olvasmány, tiszta fényt vet az orosz nép szellemi sötétségére s a nagy orosz író új erkölestanára. Tolsztoj e művében ép oly nagy drámairónak mutatkozik, mint a milyen nagy a regény terén. A M. K. eddig megjelent számainak teljes jegyzéke bármely könyvkereskedésben ingyen kapható. Ugy e számok, valamint az eddig megjelent számok külön-külön, vagy a teljes M. K. egyszerre, részletfizetésre megrendelhető a kiadónál, a Lampel-Wodianer-féle udv. könyvkereskedésben, Budapest, VI., Andrassy-ut 21.

A „Vasárnapi Ujság” december 22-iki száma 19 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „Karácsony és karácsonyfa” (képekkel Goró Lajos rajzai és Kiss Ferencz fényképei után). — Költemények: „Karácsonykor” Szabolcska Mihálytól: „Tóth Lőrinczhez” Vargha Gyulától: „Egy öreg költőhöz” Jakab Ödöntől: „Karácsonyest” Mares Ödöntől. — „A kladovai menyecske” Elbeszélés. Irta Mikszáth Kálmán. — Regénytár: „Az új hajítások”. Regény. Irta: Gyarmathy Zsigáné (Goró Lajos rajzaival). — „A jövő világából”. Fantasztikus regény. Irta Selonszkij N., orosz eredetiből fordította Ambrozovics Dező (képekkel). — „A karácsonyfa történetéből”. — „Karácsonyi szokások olaszföldön”. — „A Petőfi-ereklyékhez” (képekkel). — „A betörők mestersége”. — „Drága ruhák”. — „Karácsonyi álom”. Gárdonyi Géza betlehemes játéka. Szüry Dönestől (Képekkel rajzok és pillanatfölvételek után). — „Magyarország védaszonya” (képpel Csók István festménye után). „Ingyen tej a szegényeknek” (képpel). — Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek Sakkjáték, Egyveleg stb. rendes heti rovatok — A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre négy korona, a „Politikai Ujdonságok” kal és „Világkrónika”-val együtt hat korona. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap” legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre 2 korona 40 fillér.

A „Magyar Szó”. Előfizetésre való felhívást vetünk a „Magyar Szó” szerkesztőségétől. Sajnálatainkra nem közölhetjük azt egész terjedelmében, de legőszintebb lélekkel ajánljuk t. lelkésztársainknak s minden hitsorsosainknak, hogy e mi jó barátunk pártfogásából kivegyék részöket. A felhívásból közöljük a következőket: „Komoly alkalom az, mely bennünket a kötelesség erejével arra készítet, hogy az egész magyarhoni protestáns lelkészi karhoz egy komoly szóval forduljunk.

Most egy esztendeje annak, a Magyar Szó, kibontva magát minden egyéb kötelezettségből, a szerkesztőség tulajdonába és kiadásába ment át s mint a magyar protestantizmus egyetlen publicistikai organuma minden más tekintet nélkül teljesithette és teljesítette azt a nagy és nehéz feladatot, a melynek teljesítésére vállalkozott.

Nagy és nehéz volt az a munka. Szemben találunk magunkkal mindazokat, a kik hatalmasok. Fegyverbe öltözött ellenünk a klerikalizmus, a mely, eltelve a Regnum Marineanum rekatolizálásának gondolatával, ben-

nünk törekvéseik hatalmas akadályát ösmerte föl. Ellenünk támadt a nagy töke, s nem találtunk támaszt semmiféle politikai pártnál, mert hiszen ezek mindegyikét bizonyos zavarba hozta, hogy mi a közvéleményt nem a megszokott párthatalmi szempontok hanem magasabb elvek és eszmék szerint próbáljuk csoportosítani.

Segítségünkre, gyámolításunkra csak a protestáns lelkészi kar volt, a mely szeretettel és lelkesedéssel ösmerte fel annak a szükségét, hogy a kitűzött lobogót, mely a magyarság és a szabadelvűség eszméjét a protestantizmusban foglalja össze, cserben hagyja, nem szabad.

Se sebeinkkel se érdemeinkkel hivalkodni nem szoktunk. De most, föl kell vetnünk a kérdést, hogy folytathassuk-e tovább is a küzdelmet, avagy kimerülten le kell tennünk a fegyvert? Jogos önérzéssel hivatkozhatunk azokra a sikerekre, a melyeket egy rövid esztendő lefolyása alatt elértünk.

Nem részletezünk, csak egypár nevezetesebb mozzanatot sorolunk fel.

A lelkészi fizetések kiegészítésének megrekedt ügyét a Magyar Szó sürgetése emelte ki a kátyuból.

Az „erdélyi püspök” cím miatt támadt összeütközés a Magyar Szó közleményei révén nyert országos nyilvánosságot s kapta meg a kellő megvilágítást.

A Magyar Szó keltette új életre azt a mozgalmat, mely az 1848. XX. t.-cikknek mind közjogi, mind pénzügyi vonatkozásaiban teljes érvényt akar szerezni.

De hiszen nem az egyes részletekben van a mi sikerünk. A mi egy esztendei munkásságunk jutalma az, hogy ma már látjuk a protestáns közszellem olyan erős, eleven, életteli megnyilvánulását, a minőt ezelőtt nem láttunk.

Elértük, hogy a klerikalizmus, mely a mi feilépésünkig a napisajtó többi összes közzegeinek céltudatos munkája, vagy akár csak a minden hatalomhoz simuló léhasága által támogatva, addig csendben, feltűnés nélkül s ennek következtében zavartalanul foglalt el pozíciót pozíció után: általunk meglepetve, támadva kénytelen volt kilépni fedett, lappangó helyzetéből s kibontva zászlait magával szemben találni az egész szabadelvű közvéleményt.

Nem olyan hatalmas ez ma, mint volt régebben. De hogy egyáltalán még van Magyarországon szabadelvűség s az nem szorítkozik csupán a protestánsok körére, ebben a sikerben is részt követelünk magunknak.

Ime, ezek sikereink.

Bizony mély barázdákat szántottunk s itt volna a vetésnek az ideje. Folytatnunk kellene a munkát, hogy arathassunk.

Jól szántottunk, de képesek vagyunk-e tovább folytatni a munkát?

Ennek a nehéz és küzdelmes esztendőnek a leltével számot kell vetnünk magunkkal. S a számvetés eredménye ez: Lelekésedésünk, melylyel a munkába fogtunk, ma sem fogyatkozott meg. Anyagi eszközeink azonban elfogytak s az így támadt hiányt többé a legnagyobb áldozatkészséggel sem tudjuk pótolni. Őszintén beszélünk: a Magyar Szó válságba jutott s azon a ponton áll, hogy meg kell szünnie.

Ime mi a magunk szerény erejével megteremtettük ezt a publicistikai organumot. Soha sem volt s nem is akart felekezeti lap lenni, éppen azért, mert így általánosabb hatásra számított. De hogy protestáns szellemű lap, hogy a protestáns érdekek harcosa, azt az eredmények bizonyítják. Gyümölcseiről ismerni meg a fát.

S most ennek a hirlapnak, mely a magyar napi-sajtóban a protestántizmusnak egyetlen közlönye, ennek kelljen-e anyagi segéd-eszközök hiányában kidölnie?

A mit mondunk, talán kissé érdesen van mondva, de a mikor itt a veszedelem, az, a kinek a kezében fegyver van, szent kötelességet teljesít, ha kiméretlen szóval is felébreszti a szunyadó táborot.

Nem kérünk lehetétlent. Csak azt kérjük, hogy minden lelkész igyekezzék a Magyar Szó-t hívei körében terjeszteni s szerezzon nekünk köztük 2-3 előfizetőt.

Ezért kérjük a lelkészi kart, hogy előfizetők szerzésével igyekezzék a Magyar Szónak lehetővé tenni, hogy megélhessen, nem csak, hanem a hirlapok nagy versenyében diadalmas s a protestáns-szabadelvűség eszméinek hathatós terjesztője lehessen.

Ezt a segédelmet kérjük, nem magunknak, hanem közös szent ügyünknek.

Budapest december hó.

A „Magyar Szó” szerkesztősége Budapest, VI., Teréz-kötút 52. sz.

KÜLFÖLD.

Hollandia és Magyarország.

Magyar tanulók névsora a leideni egyetemről. 1630—868-ig.

VII.

(Folytatás)

Andreas Rouskai, Andreas Szepsi, Steph. Thasnádi, Steph. Eszéki, Paulus Sártórius Kaposfalvanus, Mich. Teolgeki (?), Nikolaus Hodászi. 1630.

Valentius Vári, Ladislaus Szigeti, And. Nádudvary, Steph. Jeney, Martinus Tsallay (?), Baltóvár Uzony, Andreas Ruskay, Joh. Nábrády, Paulus Medgyesi, Steph. Pastoris Gönczy, *Gabriel Haller de Hallerkeo*, litterarum studiosus, Hungarus, Baro Transylvanus. Steph. Strigennius. Steph. Medgyesinus, Joh. Tolnaeus. 1631.

Steph. Kolozsvári, Steph. Eszéky, Dávid Pastoris Diószeghy, Mich. Goronaeus, Mich. Géresy, And. Géresy (ejusdem frater), Mich. Albensis. 1632.

Petrus Tartzali, Petrus Dézsi, Stph. Hoporti (?), Stph. Keresztury, Stph. Tasnády, Lucas Kismártay, Nik. Vári, Mich. Albensis, Franciscus Verecki. 1633.

Simon Thiesi Rhotomagensis famulus Di. *Baronis Gabrielis Halleri Ungari*, Stph. Göntzi, Stph. Szege-dinus. Stph. Diószegi, Joh. Vásárhelyi, Joh. Vári, Stph. Debrecinus Joh. Deák Erdő Bényei, Paulus Dajka-Keserüi, Stph. Fövényesi, Stph. Seli, Joh. Goetsmeister. 1634.

Jakobus Károli, Mich. Salárdy, Mich. Tury, Franciscus Rivulinus, Stph. Tótfalusy, Nik. Jánovszky, Stph. Kereszturi, Fridericus Bobst, (Nobilis Hungarus), Nic. Lázár Szatmáry. 1635.

Paulus Arady, Joh. Vásárhelyi, Mathiás Ujházi, Stph. Mohácsy, Nic. Kecskeméty, Petrus Debretzeni, Paulus Keserühy, Joh. Kaudy, Mich. Vásárhelyi, Mich. Ungváry, Dániel Kolosi. 1636.

Stph. Fenyvesi, Benediktus Szikszay, Stph. Szepsi, Franciscus Pankotai, Joh. Szedrei (?), Joh. Daday, Stph. Debreceni. 1637.

Math Ujasi, Valentinius Segesdi, Stph. Vári, Joh. Csernátalvy, Joh. Sauterius Rozgonyi, Petrus Félegyházy, Paulus Keserüi. 1638.

Gregorius Tornyi, Josef Nyikos Pápai, Petrus Thályai,

Nicolaus Zabolay, Andreas Szepsi Andreas Regetey (?), Joh. Pápai, Joh. Sautorius Rozgoni. 1639.

Joh. Balyik Debrecinus, Jakobus N. Harsányinus, Benedictus Nagy-Ari, Stph. Koras-Seghy (?) Antonius Bobst van Sitau (?). 1640.

Mathias Gönczy, Michael Szent-Péteri, Stph. Győri, Andr. P. Almásius, Mich. Kölcseri de Várad, Paulus Tharcaly, Joh. Kaposy, Paulus Selyemius, Petrus Jarkasdinus Stph. Csernatonius, Joh. Zeberényi. 1641.

Petrus Serentius, Benedictus Argosios, Mich. Gyöngyösy, Joh. Gidófalvy, Jakobus Harsányi, Joh. Némethi, Mich. Vimani (?). 1642.

Gasparus Szepsi, Joh. Szent-Péteri, Alex Huszthy, Stph. Rimaszombathy, Joh. Kazai, Thomas Görgei major, Thomas Görgei minor, Joh. Pápai, Paulus Tartzaly, Mich. Zápi, Dániel P. Hentzeus, Joh. P. Tolnay, Joh. Szőlösy, Joh. Tongi, Michael Körösy, Petrus Karasz-nay (?), Jos. Szöllösy, Math. Backschanus (Thuruceno Ungarus), Franciscus Molerus, Joh. Farkasdi, Joh. Kálmácshey, Joh. Portsalmi. 1643.

Joh. Némethi, Joh. Past-Talóci, Joh. Kajassi, Gregorius Udalricus Kerser (Juris), Math. Nógrády, Stph. Csécsy, Stph. Czeglédy. 1644.

Johann. Szent-Pers (?) Joh. Szöllösy, Mich. Vil-mányi, Emericus Pápai, Franc. Bihari. 1645.

Joh. Toltheke (?), Thomás Tolnaeus, Gregorius Szendrei, Stph. Bátorkeszi, Joh. Nicolai, Mich. Várad, Valentinus Erinus, Stph. Kaposki, Stph. Gálosi. 1646.

Franciscus Bihari, Emericus Pápai, Joh. Gönczy, Joh. Komáromy, Stph. Perey, Stph. Manyoki, Stph. Szokolyai, Stph. Komáromi, Thomás Újvárinus, Laurentius Varasigainus (?), Nikolaus Margittai, Valentinus Eöri, Mich. Viwári, Math-Diószeghi, Joh. Belényesinus, Nic. Somosinus. 1647.

Franc. Fogarasi, Stph. Balogh, Joh. Sikó, Petrus Kálnai, Paulus Fel-Faludi, Fran. Borsai, Johannes Cserius-Apátzai, Mich. Székelyhidi. 1648.

Petrus Bacca (?). 1649.

Gáspárus Détsi, Joh. S. Enyedini, Stph. V. Vári-nus, Gáspárus Tiszabetsi, Joh. Andreas Preining (Sopron). 1650.

Petrus Vásárhelyi, Andreas Tarpay. 1651.

Paulus Diószegi, Sám. Enyedinus, Andr. Kallóvius, Mich. Miskoltzinus, And. Korots, Stph. Betskeházinus, Paulus S. Kismarjai, Joh. Somosi. 1652.

Mich. Bátori, Stph. Csengeri, Stph. Bukösi (?), Paulus Monorsehentai, Stph. Gidófalvy. 1653.

Joh. Debreceni, Gáspárus Tiszabetsi, Bathalemeus Bausner (Transylvanus-Saxo), Joh. Püspöki, Sámuel Kölcseri, Andreas Egbert-Pataki. 1654.

Stph. Szantai. 1655.

Dávid Szent-Györgyi. 1656.

Joh. Losonczy, Gregorius Mártonfalvy, Joh. Enyedy, Franciscus Árkosi. 1657.

1658 - senki.

Joh. Nadányi, Gáspárus Enyedi. 1659.

Joh. Debreceni, Dániel Markus Szentiványi, Adamus Francus, Petrus Erasmus Mich. Rimaszombathy. 1660.

Joh. Rimaszombathy, Joh. Lázarus Kisvárday. 1661. 1662—senki.

Paulus Csernátóni, Nic. A Betlem Joh. Nadányi, Valentinus Köpeczi, Andr. Junjusi, Stph. Szécsi, Joh. Steider, Petrus Erasmus Adányi. 1663.

Petrus Erasmus, Mich. Szombati, Petrus Lenay (?). 1664.

And. Pap, Andreas Katona, Stph. Pataki, Johannes Köpeczi, Mich. Szent-Györgyi, Andreas Sélyei Ger-

hardus Kabai, Sth. Eszéki, Martinus Dési, Michael Sárpataki, Matheus Váradí. 1665.

Sth. Veszpréni, Mich. J. Némethy, Andreas Szatmáry, Franciscus Száki, Gregorius Szent Györgyi, Vatinus Boomgardus, Paulus Csernátoni. 1666.

1667—senki.

Martinus Szilágyi, Paulus Hunyadi, Paulus Csekey, Andreas Hunyadi, Sámuel Brower (Lócse), Johannes Sárándi, Paulus Szentzi, Gregorius Körösi, Basilius Kölygyesi, Sám. Szoboszlai, Johannes Fogarasi, Paulus Salai, Joh. Manyoki. 1668.

Martinus K. Ujszálási, Greg. Szöllösy, Andreas Szent-Mihályi, Sth. Abádi, Dániel Varsányi, Mich. Gyöngyösy, Alex. Felvinczy, Johannes Enyedi. 1669.

Greg. Kaudes Tatay, Paulus Hunyady. 1670.

Michael Eperjesi, Joh. Fogarasi, Johannes Fekete Bátorkeszi, Joh. Szeesen Pasztkai. 1671.

Sth. Kolozsvári. 1672.

1673-ban senki.

Gregorius Sombarch (Lócse.) 1674.

1675-ben senki.

Joh. R. Dechermem (?), Joseph Magyarai, Joh. Vársárhelyi, Sám. Boelini (?), And. Juvediczius 1676.

Paulus Tartzali 1677.

Johannes Jablonczai, Joh. Rozgoni 1678.

Sth. Zilvanus Zilahi, Basilius Gidófalvy, Joh. Kosma, Sth. Szentesi, Joh. Kecskeméti, Joh. Bélteky 1679.

Sám. Kölesei, Paulus Váradí, Mich. de Vizaknay, Joh. de Sziksó, Nic. Saefaerde de Dobrovitza ?, Joh. Szatmáry, Paulus Czeglédy, Joh. Szatmári Pap, Steph. O. Mocsai, Joh. Kecskemethy, Sám. P. Lovnyai, Sám. Pathai, Petrus F. Bányai, Dániel Váralyai, Godofredus von Bourghausen (Medicus); Mich. Szilágyi; Math. Medgyesi, Petrus Kapnai, Sámuel Szatmár-Németi, Mich. Almási, Gerhardus P. H. Szerencsi 1680.

Demetrius Ujvárosi, Nicolaus Tunyogi 1681.

Sth. Fejérvári, Franciscus Bánfi-Hunyadi, Paulus Diemin, Sth. Szombati, Joh. Óvári 1682.

1683-ban senki.

Jakóbus Pócsi, Sth. Kiskomáromi, Mich. Raskóry, Laurentius Fűsy, Sth. Enyedy, Michael Musnai, Paulus Debretzeni, Nikolaus Csaholezy, Palus Szölösy 1684.

Sámuel Kaposi, Joh. Bihari Thomas Dentulini, Joh. Makkódy, Mich. Nánásy, Nik. Apáti, 1685.

Sth. Dobrai, Benedectinus Nógrády, Mich. Rapóty Sth. Ujhelyi, Joh. Kondorosi, Joh. Komáromi, Gáspárus Enyedi 1686.

Joh. Visky, Jos. Felfalusy, And. Drósy, Greg. Batay, Mich. Csepregy, Joh. Dombay M. Hevesy 1687.

Joh. Nagyváthy, Lucas Seuler, Joh. Bánky, Sth. Szatmáry, 1688.

Dávid Mausenburger 1689.

Gáspárus Henricus Enyedi, Dániel Heidanus, Sámuel Váradí 1690.

1691. senki.

Martinus Kolosi, Sth. Szaniszló 1692.

1693—96-ig senki.

Andreas Kgyllai (?) 1697.

Sigmund Pálfi, Sth. Rima-Szombati, Sth. Szerdékényi, Mich. M. Solymosi 1698.

Joh. Veszprémi, Joh. Pelsóczy, Sth. Kecskeméty, Joh. Tatay, Joh. Berzéthy, Joh. Weber, A Füleki 1699.

1700. senki.

Paulus Szentzi, Sth. Arasi Joh. Herczeghy, Sám. Mártonfalvy 1701.

S. Szentmihályfalvy, Gottlieb Renner, Ferdinandus Rayger, Joh. Knida 1702.

Mathiás Hentzidai 1703.

1704—5-ben senki.

Joh. Ehrenreich (von Mindorf Juris). Thomas de Sirmay (Baro Transylvanus) 1706.

1708—11-ig senki.

Joh. Adamus Resmannus (Eperjes 1712).

Mich. Abrahám 1713.

1714. senki.

Franciscus Páriz Pápai, Andreas Ajtai, Sigismundus Dees, Joh. Remethei 1715.

Fran. Miskolezy, Sth. Szilvásy Mich. Komáromi, Greg. Katai 1716.

Joh. Miléter (Iglo), Emericus Páriz Pápai, Mich.

Bandi, Sth. Birtelinus 1717.

Sth. Birtelinus (Medicus) 1718.

Sth. Enyedy 1719.

Joh. Enyedy, Paulus Komáromi, Joh. Hac he, Leopoldus Draskovits 1720.

Sámuel Wachsman (Medicus) Sám. Pataki, Dániel

Gaidó, Joh. Lucae 1722.

1723—24-ben senki.

Sth. Varga 1825.

Sám. Fáy 1726.

1727-ben senki.

Mózes Beregházi, Sigis. Kováts 1728.

1729-ben senki.

Gregorius Buzinkay, Josephus Comes Berini. 1730. Sigismundus Burusnai, Mich. Nagy, Jos. Spach,

Paul. Gyöngyösy. 1731.

1732-ben senki.

Sámuel de Bausnern (Juris, Transylvanus Saxo) Josef. Comes Esterházy de Galanta. Franciscus Jakobus. 1733.

Josephus Fáy. 1734.

Greg. Huszti, Joh. Soos, Sth. Ágh. 1735.

Benjámín Pálfi. 1736.

Sth. Bardutz, Sth. Ligeti. 1737.

Joseph Jófalfy, Sámuel Deáki, Mich. Szatmáry, Sám. Szölösy. 1738.

1739—42-ig senki.

Franciscus Bartók, Petrus Csernátoni. 1743.

1744—ben senki.

Gabriel Losonci, Michael Intze, Sigismundus Rethe (Medicus) 1745.

Franciscus Székely, Nic. Toldy 1746.

1747-ben senki.

Mich. Mokri 1748.

Dániel Pataki, Josephus Miskolezy Joh. Csernátony, Ladislaus Malmosi, Sám. Fejérvári 1749.

1750—51-ben senki.

Mich. Csomós, Sámuel Pataky, Sámuel Gy. Szigety 1752.

1753—54-ben senki.

Sth. Dési, Joh. Bodoki, Klemens Nagy, Sth. Nagy 1755.

Joh. Uri 1756.

Dániel Szatmáry 1757.

1758. senki.

Josephus Bodoki 1759.

Josephus Comes Teleki de Szek, Adamus Comes Teleki de Szek (Juris), Gregorius Balog (Famulus Adami C. Teleki), Alex. Kovásznai 1760.

Mich. Pap Szatmáry 1761.

1762-ben senki.

Franciscus Kiss, Ladislaus Benkő 1763.

1764—65-ben senki.
 Stph. Intze, Joh. Deák, Petrus Zilahy 1766.
 Stph. Gyulai, Joh. Gyöngyösy 1767.
 Petrus Adrianyi (Meo). 1768.
 Albertus Denke de Kosép Ajta, Josephus Szegedi
 de Enyed 1769.
 Alex Kiss 1769.
 1771-ben senki.
 Karolus Gondofter 1772.
 Gregorius Bátori, Josephus Jófalvy 1773.
 Stph. Lázár 1774.
 Joh. Sövényfalvy, Stph. Nánásy 1775.
 Leopoldus Jos. Konrádi, Dániel Hári, Emericus
 Katona 1776.
 1777-ben senki.
 Jos. Jantsó, Paulus Szabó 1778.
 1779—80-ban senki.
 Mich. Kiss, Joh. Bodola 1781.
 Sámuel Erdélyi, Paulus Pántzél 1782.
 1783-ban senki.
 Franciscus Ferency, Franc. Miskolczy 1784.
 1785-ben senki.
 Sámuel Szegedy, Stph. Bodola 1786.
 Paulus Szombaty, Sám. Intze 1787.
 Gábel Szilágyi, Franc. Szilágyi, Martinus Polaxi (?)
 1788.
 1789—1790-ig senki.
 Emericus Molnár, Joh. Abrám, Franciscus Szász. 1791.
 1792-ben senki.
 Ladislaus Herepi, Petrus Órbán. 1793.
 1794—1867-ig senki.
 Edmondus Kováts, kivel aztán bezáródik a Leidini
 egyetemen tanult magyar ifjak névsora. Az ő idejétől
 egész napjainkig nem található egyetlen egy magyar
 ifju sem Leidenben. Stipendium nincsen, a szegény tanuló
 ifjuság huzódik Utrechtbe, hol támogatást nyer. Leiden-
 ben — mint értesültem — Kováts Ödön volt az utolsó,
 ki segílyt kapott kivételesen az iskolától, doktorátusát
 is ott tette. 1868.

(Folyt. köv.)

Birtha József.

NEKROLOG.

Egy jó tanító temetése.

Borús, őszi idő volt, Szabó Imre bárándi tanító temetésekor. A fákon még itt ott levő száradt levelek zizegve hullottak alá a hűvös szél érintésére. A szomorú őszi képnek még komorabb színt adott a gyász jelentő sok fekete ruha. A nagy udvar sok száz bánatos arczu emberrel volt tele. Ott láttuk az egész falu lakosságát, kicsinyeit és nagyjait, minden felekezetű, rendű s rangú lakosait. Ott volt a róm. kath. egyház plébánosa és káplánja papi ornatusban; velők szemben feketellett ki a tömegeből a ref. egyház papjának fekete süvegje. Majd körülötte a közel s távol falvakból összegyűlt kartársak. A harangok búsongása elnémult és felhangzott a gyászenek: Óh áldandó szent Háromság . . . s a gyermekek hangjával a kartársaknak szép harmoniába összelelköző hangja oly mélyen megrezgettette a sziveknek fájó hurjait.

A halotti ének bánatos nótája közben kitétek a sötét koporsót az udvarra, mely az őszi táj komor képével hirdette az enyészetet, míg az azt elborító virágos koszorúk jelezték, hogy ismét korán aratott a halál.

Ott állt a kopo só mellett az édes anyja temetéséről még csak nem rég hazajött özvegy s férje ravatalára borulva szivfacsaróan zokogta: „Én Istenem, egyik sebe szívemnek még be sem hegedt s már is másik vérzik fájóan, keservesen.“ A koporsó mellett a még semmit sem értő árváknak gondtalan játéka oly megható, oly megindító volt. S a mint újra felhangzott a bus ének: „Elhervadt éltémnek vidám tavasza“ bele olvadt annak hangjaiba az egész gyászoló közönség fájó zokogása.

Majd elnémult a gyászdal, megszólaltak a harangok ércznyelvei nem csak a ref. de a r. kath. tornyában is és átvonult a menet a közellevő templomba. Egy hely sem maradt ott üresen, még a padok köze is telve volt.

Az orgona bus hangj. i mellett, mint a keblekből felszakadt panaszos sóhaj, hangzott az ének: „Az embereket Te meghagyod halni“, melynek végeztével megjelent a szószéken a gyülekezet szeretett lelkipásztora és elkezdett imádkozni szivetrázóan. Fájdalomtól rezgő hangon tükröztette vissza a mély gyászt, mely nem csak az özvegyé, nem csak az árvaké, de az egész községé. A gyászoló család fájdalmas zokogásával összevegyült a kicsiny tanítványok seregének sirása és az imádság hangját sok helyen elnyomta az egész templomot betöltő zokogás.

Én nem tudom, oly sok temetést láttam már, de az igaz gyásznak, az őszinte fájdalomnak ily megnyilatkozását sehol . . .

Az imádság elhangzása után a maga is mélyen megindult lelkész János 21. 15 alapján (Legeltesd az én bárányaimat) figyelmet lebilincselő, magas szárnyalású beszédben fejtegette a tanítói hivatás jelentőségét, rámutatván az igazi, hivatását valóban átérző tanító jellemére és hatására, mely beszéd, valamint az ezt követő életirat és alkalmaztatás híven tükrözött vissza, hogy ama korán koporsóba szállt halott, ki, mint egyszerű földműves szülők gyermeke, önerejéből küzdött fel magát, mint munkálta hamar megszakadt életében a község jólétét, az egyház virágzását és családjának boldogítását; mint nevelte, oktatta szelidséggel, jósággal a gondja alá bízott kicsinyeket, kik mindenkor a szeretet melegével csüggtek jó tanítójukon s mint szerette meg magának egyháza, községe s kartársai szeretetét.

Majd a temetőben kartársai nevében Nagy Illyés bárándi tanító bucsuztatta el a gyászolóknak itt is megmegújuló zokogása közben.

Igy folyt le Szabó Imre bárándi tanító temetése, ki életének 36-ik, tanítói működésének 14-ik s boldog házasságának 7-ik évében összetört, öreg szülőket, özvegyet s 3 kiskorú árvát hagyva maga után szállt a sírba, hosszú szenvedés után f. évi november hó 21-én.

Lengjen béke hamvai felett!

Ajtai Jenő,
s. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Főtiszt. s Mélt. Kiss Áron püspök ur ma már könnyebben van. Nemcsak hogy jól aludt a legutóbbi éjszakán, hanem e sorok írásakor, — tehát lapunk közvetlen zárta előtt — velünk ágyán kívül felöltözve beszélgetett. Hiszszük, hogy a teljes felépülés most már Istennek legyen hála, — csak napok kérdése.

— **Harmincz éves lelkészi jubileum.** Szép és magasztos, lélekemelő ünnepségnak volt színhelye Békés-Szeny-András. Vallásfelekezeti külömbiség nélkül vettünk részt ez ünnepélyen, melyet nagytiszteletű Darabos Sándor ev. ref. lelkész ur, lelképásztorságának 30-dik évfordulójára rendeztek tisztelői. Előbb fáklyás zenével vonult a nagyszámu közönség a lelkészi lakhoz, a hol Zih Károly ev. ref. tanító mondott üdvözlő beszédet, majd a jubiléus meghatottan mondott köszönetet e nem is remélt meglepetésért. E nevezetes nap megünneplésére 246 teritékű közvacsora rendeztetett a népkör termeiben. Emelte az ünnepély fényét az, hogy vidékről is igen szép számmal jelentkeztek. Jelen volt a békésbányai egyházmegye nagy érdemű esperese Szabó János ur, továbbá nt. Papp Imre hódmezővásárhelyi lelkész ur, nt. Oláh Antal Ócsödi lelkész ur és káplánja. Szarvasról három ev. lelkész, az ócsödi tanítók, továbbá a helybeli rom. cath. plébános Dr. Dunay Alajos ur és káplánja és sok más világi urak. A sziv és lélek nemesítő poharköszöntések természetesen nem hiányoztak. Vacsora után népmulatság, táncz volt, a mely világos reggelig tartott. Így mutatja ki háláját a nép a lelkész iránt, ki iránt szeretettel, bizalommal viseltetik. Így keresi fel a jutalom az érdemet. Z.

— **Kongrua-hír** Az 1902. évi első félévre eső lelkészi fizetékiesztítő illetményt a vallás és közoktatásügyi miniszterium utalványozta. Mivel a kiegészítés most 1300 koronára történik, a nyugták kiállításával varakoznia kell a jogosultaknak, míg a kellő értesítést megkapják, másként zavar állhatna elő az összeg kitételeben. Az értesítés expedició alatt áll, s új évre remélhetőleg egészen szét lesz küldve.

— **Fényes banquette Gróf Degenfeld József tiszteletére.** Hogy ki volt *Gróf Degenfeld József* Debrecen városása és Hajdúvármegyére nézve, és hogy milyen szerep és hivatás vár ő reá még *esután*, azt láthatta s elmélkedhetik felette mindenki azután a fényes lakoma után, melyet f. hó 21-kén este Hajdúvármegye és Debrecen város társadalma *minden párt és rangkülömbőség nélkül* a „Bika“-disztermében a Gróf tiszteletére rendezett. Eljöttek e lakomára közelből és a távolból mindazok, kik előtt az érdem nem váltópénz, minek értéke csak addig van, míg azt a hétköznapi forgalomból egyujabb veretű rézdarab ki nem szorította. — Eljöttek a nagyok és kicsinyek, urak, polgárok kereskedők, iparosok, nem hogy elbucsuzzanak a vezértől, ki 18 év leforgása alatt mindenütt ott volt a legelső helyen, a hol a közjó érdekében tenni lehetett — hanem eljöttek, hogy ragaszkodásuk s változhatatlan bizalmuk záloga gyanánt vendégül tisztelhessek maguk között azt a férfit, ki joggal mondhatta el egyszerű, keresetlen szavaiban „*ez előtt 18 évvel mint teljesen idegen ember jöttem e városba és Hajdúvármegyébe, s ma sem itt, sem ott nincs valamennyire számottevő ember, kit személyesen né ismernék.*“ Valóban nincsen! *Gróf Degenfeld József* ugyanis, mint főispán, ugyanis mint egyházmegyei gondnok és iskolavizitátor a vármegye egyes községeit többször sörre járta s e látogatásai alkalmával nemcsak megismerte az embereket, hanem akaratlanul is alkalmat adott arra, hogy a nép megszeresse. — Meg is szerelte. — Lehetnek neki, a minthogy vannak is — politikai ellenfelei; lehetnek kik vezetésével s a vezetésben követett rendszerével nem voltak mindig megelégedve; — ez csak természetes — emberi; de az is bizonyos, hogy olyan még ellenfelei között sincs egy — e. n. — ki igazságszeretét, esodálatos kötelességtudását, vasakarátát, szívós

kitartását, éles judicziúmat s minden főuri arroganciától ment nemesen demokrata jellemét, nagy munkaerejét, jó református voltát el ne ismerné s benne ne szeretné. Egyéniségének ezen vonásai azok, melyek őt Debrecen városával s Hajdúvármegyével annyira összekapcsolták, hogy *Gróf Degenfeld József* nélkül Debreczen városát s Hajdúvármegyét ma már elképzelni is alig tudjuk. Hogy valójában úgy van, azt demonstrálta fényesen a december 21-iki lakoma, melyen legalább 400-an vettek részt; kik egytől-egyig mindnyájan azon óhajoknak adtak kifejezést, — pártkülömbőség nélkül! — (volt ott jelen függetlenségi országgyűlési képviselő is!) hogy *Gróf Degenfeld* e vidék társadalmi életének legyen továbbra is zászlóvivője! Ugy is lesz bizonyára! s legyen is úgy feltétlenül! Az idők megszülik a magok embereit. Ő a mai időkben a mi emberünk; bizunk benne, — sokat várunk tőle.

— **Régi alapítványok befizetése.** Az ugynevezett átalakítási alapítványok tőkeit hova-tovább nagyobb készséggel kezdik befizetni az alapítók. Ezeknek az alapítóknak a számát tulnyomó többségben egyházkerületünk egyházközségei teszik. A csaknem elveszésnek indult alapítványokból az előző gazdasági évben 4850 k. 34 fill. folyt be; a folyó gazdasági év eltelt ideje alatt (jul. 1-től mostanig) pedig már elérte az 5230 koronát a befizetett alapítványi tőkék összege. Kedvező jelenség ez, mely arról tesz bizonyosságot, hogy ujabban éledni kezd az a forrás, melyből főiskolánk a maga existenciájának feltételeit eddig is nyerte: a protestáns áldozatkészégnek kimeríthetetlen kutfeje.

— **Csiky Lajos felolvasása.** A kereskedelmi akadémia disztermében f. hó 14-én *Csiky Lajos* kollegánk felolvasást tartott díszes közönség jelenlétében Felolvasásának tárgyul a bibliai népek és az ókori görögök kereskedelmének történetét tűzte ki, a mely tárgyról, nevezetesen Babylonia és Assyiria; Phoenicia, Karthago és Egyiptom; az ó szövetségi zsidó nép, majd Görögország és Róma kereskedelmének történetéről minden eddigi magyar kereskedelmi történeti műnél sokkal behatóbb tanulmányt állított össze bibliai encyklopediai s a klasszikus népek illető történetével foglalkozó művekben, tett tanulmányai alapján. Négy felolvasást szándékozik tartani s az első folyó hó 14-én, szombaton este tartotta meg, fejtegetvén a kereskedelem lényegét, közgazdasági és művelődéstörténeti jelentőségét, majd ezuttal a phoeniciai kereskedelmének történeti rajzából olvasott föl egyes részleteket. Mint értesülünk, Csikynek ezen művét a debreceni kereskedői társulat önálló könyvben szándékozik kiadni s Csiky a műből befolyó tiszta jövedelmet egy kereskedelmi akadémiái szegény tanuló stipendiumára ajánlotta föl. Az első felolvasás a debreceni akadémia disztermében a barátságtalanul esős, téli idő dacára is díszes közönség előtt tartatott meg. Itt az ideje, hogy kollégiumunk egész tanári kara megmozduljon ebben az irányban. Mi mindnyájan felekezetünk szolgálatában állunk s midőn azt látjuk, hogy a katolicismus bennünket saját városunkban támad meg, kötelességünk társadalmi téren is aktívba lépni s a kálvinizmusnak minden tőlünk telhető tisztes eszközzel hasznára lenni, nagy tévedés azt hinni hogy e tekintetben kötelességek csak reánk theol. tanárookra néznek.

T a r t a l o m - j e g y z é k : Egyházi adókulcs tervezet. Szathmári Sándor. — Egy és más a stóláról, Eröss Lajos. — T á r c z a i Egyháztörténeti adatok. Közlő: Földváry László, T a n ú g y !

Tankönyveinkről. Baresa János. — Irodalom. — Külföld: Hollandia és Magyarország. Birlha József. — Nekerolog: Egy jó tanító temetése. Ajtai Jenő. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályásat,

a szeghalmi ev. ref. segéd-lelkészi állásra.

Fizetés:

1. Készpénz: *négyszáznyolcvan* korona, az egyház pénztárából havonként *előre* fizetve.
2. Lelkésztől stóla címén *egyszázhusz* korona.
3. A lelkészlakon *ujjonnan* épített csinos szoba teljesen beburorozva fűtéssel és világitással.
4. A lelkésznél — mosatáson és ágyneműn kívül — *teljes ellátás*.
Az állomás *azonnal* elfoglalandó.
Pályázók alulírott lelkésznél jelentkezzenek.
Szeghalom, 1901. december 15.

Técsy József,
ev. ref. lelkész.

1-1

Üzletem fentállása alatt 96 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,

Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e czélra épített házamban készítek a mai kor legtekélyesebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a czégem iránti bizalom, s igérem ezuttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházam érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Műtermemben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Érdeklődőket szívesen látok, tervekkel készséggel szolgállok.

Hazánkban

a szolid czég mintaképűl jelölik meg Neumann M. Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi, fiu és gyermek ruha telepét. Ezen 55 év óta fennálló üzlet már megalapítása után a legjobb hírnévre tett szert, melyet azzal érdemelt ki, hogy ritka lelkiismeretes és pontos kiszolgálásban részesítette vevőit. Különös figyelme arra irányult, hogy csak jó minőségű árut használt és ezeket a legjobb munkásokkal dolgoztatta fel. Az árak tekintetében az ország legnagyobb forgalmu ruha telepe, mint ma is — úgy mindenkor a legolcsóbb volt. A hűvös idők beálltával a szülőknek egyedüli gondját a gyermekek kiruházása képezi. A meleg ruha éppen úgy szükséges az egészség fentartására, mint a táplálék. A meghűlésből eredő betegségek gyakran utját állják az egészséges fejlődésnek. A férfiaktól pedig a társadalom megköveteli, hogy tisztességesen ruházkodjanak. Debreczen és vidéke közönségének alkalma van ruha szükségletét a legelső forrásból olcsón beszerezni, mert Neumann M. czégnek nagy raktára van Debreczenben, Piac-utca 49. szám alatt. A környék sőt távoli városokból is tömegesen keresik fel Neumann M. ruhatelepét.

Főüzlet: Budapest, Múzeum-körut.

Raktárak:

Arad,
Kolozsvár,

Kassa,
Nagyvárad,

Pozsony,
Pécs

Temesvár,
stb.